

Izgovorni i naglasni izazovi tijekom studija slovačkoga jezika i književnosti

---

Ažić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:807970>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku
Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za slovački jezik i književnost

Lucija Ažić

**IZGOVORNI I NAGLASNI IZAZOVI TIJEKOM STUDIJA SLOVAČKOGA JEZIKA
I KNJIŽEVNOSTI**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2021.

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku
Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za slovački jezik i književnost

Lucija Ažić

**IZGOVORNI I NAGLASNI IZAZOVI TIJEKOM STUDIJA SLOVAČKOGA JEZIKA
I KNJIŽEVNOSTI**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Iva Bašić, poslijedoktorand, Odsjek za fonetiku
Komentor: mgr. Martin Machata, viši lektor, Odsjek za zapadnoslavenske jezike
i književnosti

Zagreb, rujan 2021.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Lucija Ažić

Naziv oba studija: Fonetika, smjer Rehabilitacija slušanja i govora; Slovački jezik i književnost, smjer Prevoditeljsko-kulturološki

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Izgovorni i naglasni izazovi tijekom studija slovačkoga jezika i književnosti

Naslov rada na engleskome jeziku: Pronunciation and accent challenges during the study of Slovak language and literature

Datum predaje rada: 27. 9. 2021.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisao/la diplomski rad pod naslovom

Izgovorni i naglasni izazovi tijekom studija slovačkoga jezika i književnosti

i da sam njegov/a autor/ica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Lucija Ažić

Zagreb, rujan 2021.

SADRŽAJ

1	Uvod	1
2	Fonološki opis hrvatskoga jezika.....	2
2.1	<i>Segmentalna razina .....</i>	2
2.1.1	<i>Govorne djelatnosti.....</i>	2
2.1.1.1	<i>Pokretanje ili inicijacija .....</i>	2
2.1.1.2	<i>Glasničenje ili fonacija.....</i>	2
2.1.1.3	<i>Oblikovanje ili artikulacija.....</i>	2
2.1.2	<i>Način tvorbe glasova.....</i>	3
2.1.2.1	<i>Otvornici ili vokali.....</i>	4
2.1.2.2	<i>Zvonačnici ili sonanti .....</i>	6
2.1.2.3	<i>Šumnici ili konsonanti .....</i>	7
2.1.3	<i>Mjesto tvorbe glasova .....</i>	7
2.1.3.1	<i>Usnici ili bukali .....</i>	8
2.1.3.2	<i>Ždrjelnici ili faringali .....</i>	9
2.1.3.3	<i>Jezičnici ili lingvali.....</i>	9
2.1.4	<i>Podjela glasova po zvučnosti .....</i>	10
2.2	<i>Suprasegmentalna razina .....</i>	10
2.2.1	<i>Naglasak riječi .....</i>	10
2.2.1.1	<i>Naglasna obilježja .....</i>	11
2.2.1.1.1	<i>Ton.....</i>	11
2.2.1.1.2	<i>Udar .....</i>	12
2.2.1.1.3	<i>Dužina .....</i>	12
2.2.2	<i>Zanaglasna dužina .....</i>	12
3	Fonološki opis slovačkoga jezika	14
3.1	<i>Segmentalna razina .....</i>	14
3.1.1	<i>Način tvorbe glasova.....</i>	14
3.1.1.1	<i>Vokali (sk. Vokály).....</i>	14

3.1.1.2	<i>Konsonanti (sk. Konsonanty)</i>	16
3.1.2	<i>Mjesto tvorbe glasova</i>	17
3.1.3	<i>Podjela glasova po zvučnosti</i>	17
3.2	<i>Suprasegmentalna razina</i>	18
3.2.1	<i>Naglasak</i>	18
3.2.1.1	<i>Naglasak (u riječi) (sk. slovný prízvuk)</i>	18
3.2.1.2	<i>Rečenični naglasak (sk. dôraz, prízvuk, akcent)</i>	20
3.2.1.3	<i>Emfaza (sk. emfáza)</i>	20
4	Glasovne promjene	21
4.1	<i>Glasovne promjene u hrvatskom jeziku</i>	21
4.2	<i>Glasovne promjene u slovačkom jeziku</i>	21
5	Usporedba fonoloških sustava hrvatskoga i slovačkoga jezika	24
6	Studij slovačkog jezika i književnosti	26
6.1	<i>Kolegij „Fonologija slovačkoga jezika“ na preddiplomskom studiju slovačkoga jezika i književnosti pri Odsjeku za zapadnoslavenske jezike i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu</i>	27
7	Prijašnja istraživanja	27
8	Istraživački ciljevi i hipoteze istraživanja	28
9	Metodologija	30
9.1	<i>Metoda</i>	30
9.2	<i>Ispitanici</i>	30
9.3	<i>Govorni materijal</i>	30
9.4	<i>Akustičko snimanje</i>	30
9.5	<i>Slušna analiza</i>	31
10	Rezultati i rasprava	32
11	Metodička komponenta rada	40
11.1	<i>Vježbe za ispravljanje izgovora i naglasaka</i>	40
11.1.1	<i>Vježba 1: Izgovor glasa h [h̩]</i>	40

11.1.2	<i>Vježba 2: Izgovor glasova [j], [c], [n], [ʎ] kada vrijedi pravilo da se glasovi [d], [t], [n], [l] ispred [ε], [i], [i:], [iε], [ia], [iu] izgovaraju kao [j], [c], [n], [ʎ] .....</i>	47
11.1.3	<i>Vježba 3: Naglasak na dvosložnim riječima .....</i>	52
11.1.4	<i>Vježba 4: Naglasak na trosložnim riječima .....</i>	54
11.1.5	<i>Vježba 5: Naglasak na četverosložnim riječima .....</i>	55
11.1.6	<i>Vježba 6: Naglasak na jednosložnim prijedlozima .....</i>	57
11.1.7	<i>Vježba 7: Naglasak na tekstu .....</i>	59
12	Zaključak	61
13	Literatura	63
14	Sažetak.....	66
15	Summary	67
16	Prilozi.....	68

1 Uvod

Cilj učenja svakog stranog jezika je mogućnost odnosno sposobnost komunikacije i sporazumijevanja na određenom jeziku. U osnovnim se i srednjim školama pretežito uči engleski i/ili njemački jezik, dok se rjeđe u školama uče jezici poput francuskog, talijanskog, španjolskog pa i slavenski jezici kao što su ruski, češki, poljski, slovački, itd. Takav je slučaj i kod autorice rada. Engleski i njemački jezik znatno se razlikuju od nekog slavenskog jezika, srodnog hrvatskome. Razlika je vidljiva u tome što tijekom učenja jezika srodnog materinskom, dolazi do jačeg jezičnog međudjelovanja jednog jezičnog sustava na drugi. Kod učenja slovačkoga jezika dolazi do međudjelovanja hrvatskog sustava na slovački, naprimjer na gramatičkoj razini, gdje će vjerojatno Hrvati koji uče slovački jezik za genitiv jednine imenice *žena* pripisati nastavak *-e*, dok je u slovačkom nastavak za genitiv jednine u ovom slučaju *-y*. Srodnost se među jezicima različito ostvaruje kod svakog govornika, pa tako prednosti i mane srodnosti isključivo ovise o pojedincu. Do poteškoća u usvajanju srodnog stranog jezika dolazi zbog sličnosti i razlika na svim jezičnim razinama (fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, semantičkoj, pragmatičkoj itd.), a poseban će se naglasak u ovom radu staviti na sličnosti i razlike u fonološkom sustavu dvaju srodnih jezika.

U ovom se radu govori o hrvatskom i njemu srodnom slavenskom jeziku – slovačkom. Tijekom studija slovačkoga jezika i književnosti pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu, primjetan je niz sustavnih pogrešaka u izgovoru i naglasku studenata, pa su se ovim radom nastojali utvrditi uzrok i vrsta pogreške te vježbe za njihovo ispravljanje. Rad se sastoji od teorijskog i istraživačkog dijela. U teorijskom se dijelu prvotno prikazuje fonološki opis hrvatskoga i slovačkoga jezika na segmentalnim i suprasegmentalnim razinama. Nakon pojedinačnih opisa obaju jezika, u zasebnom se poglavlju uspoređuju i navode sličnosti i razlike navedenih jezika te prema njima i pogreške koje se mogu javljati pri učenju određenoga jezika. U nastavku zatim slijedi prikaz istraživanja, koje je provedeno kako bi se utvrdile izgovorne i naglasne pogreške s kojima se susreću hrvatski govornici (studenti) koji uče slovački kao strani jezik. Cilj ovog istraživanja, a samim time i rada, sastoji se u utvrđivanju pogrešaka u izgovoru i naglasku kod studenata Slovačkog jezika i književnosti te u osmišljavanju prijedloga vježbi za pravilan izgovor i naglasak slovačkoga jezika temeljenih na analizi snimljenih materijala.

2 Fonološki opis hrvatskoga jezika

2.1 Segmentalna razina

Glasovi se u hrvatskome jeziku dijele na otvornike i zatvornike, odnosno vokale i konsonante. S artikulacijskog se gledišta vokali i konsonanti razlikuju na način da prilikom artikulacije vokala nema prepreka zračnoj struji, odnosno ima slobodan prolaz, dok se kod konsonanata stvaraju prepreke zračnoj struji na različitim točkama artikulacije, drugim riječima nema slobodan prolaz. S akustičkog se gledišta vokali i konsonanti razlikuju tako što vokale karakterizira ton, dok konsonante karakterizira šum. Podrobniji opis glasova, njihove tvorbe i podjele nalazi se u daljnjim potpoglavljima.

2.1.1 Govorne djelatnosti

Glas je proizvod triju funkcionalnih djelatnosti: pokretanja ili inicijacije, glasničenja ili fonacije i oblikovanja ili artikulacije (Jelaska, 2004). Prema Horgi i Likeru (2016) ova podjela podrazumijeva jednoznačan odnos između svog funkcionalnog (inicijacija, fonacija i artikulacija) i anatomskog dijela (organi za disanje, organi za glasanje, organi za izgovaranje). Pokretanje i glasničenje bit će ukratko definirani jer nisu relevantni za potrebe ovoga rada, odnosno hrvatski i slovački jezik ne razlikuju se na ranije spomenutim razinama proizvodnje govora, već tek na trećoj – artikulacijskoj, o kojoj će se detaljnije govoriti u daljnjem potpoglavlju.

2.1.1.1 Pokretanje ili inicijacija

Prva skupina funkcionalnog procesa proizvodnje govora naziva se pokretanje ili inicijacija koja mijenja zračni pritisak i na taj način potiče strujanje zraka. Jedan organ ili više njih koji mogu sudjelovati u procesu inicijacije nazivaju se inicijatori ili aktivatori, odnosno pokretači glasa (Jelaska, 2004). Ovisno o načinu pokretanja, zračna struja može biti izlazeća (egresivna) i ulazeća (ingresivna).

2.1.1.2 Glasničenje ili fonacija

Druga skupina funkcionalnog procesa proizvodnje govora je glasničenje ili fonacija kojom se mijenja zračna struja što prolazi između glasnica, odnosno to je djelatnost kojom se titrajem glasnica stvara čujna zvučna energija.

2.1.1.3 Oblikovanje ili artikulacija

Treća skupina funkcionalnog procesa proizvodnje govora je oblikovanje ili artikulacija kojom se prekida ili oblikuje zračna struja da bi se proizveli posebni glasovi. Glasovi se

najviše razlikuju u dva aspekta – mjestu i načinu izgovora (Horga i Liker, 2016). Jelaska (2004) navodi bitne točke u razlikovanju glasova, a to su vrsta zračne struje, djelovanje glasnica, položaj jedra¹ i drugih izgovornih organa u ustima, posebice jezika, usana i resice.

„Oblikovanje nije slijed različitih, neovisno oblikovanih odsječaka ili glasova, već povezani slijed glasova, odnosno povezani jezični zvuk. Tako i bilježenje izgovora pomoću fonetskih znakova djeluje kao slijed odsječaka, odvojivih glasova jer ne bilježi prijelaze između njih kada nekoliko oblikovača zajedno istovremeno djeluje i postupno se miče iz jednoga položaja u drugi.“ Jelaska (2004: 33)

Jelaska (2004) ukazuje na nedostatak suizgovornih i dinamičnih parametara u uobičajenom fonetskome zapisu.

Glasovi se prema oblikovanju dijele na dvije velike skupine: otvornike ili vokale i zatvornike ili konsonante. Ryalls (1996, prema Jelaski, 2004) navodi da se oni ne razlikuju samo u obličnosti ili načinu izgovora, nego se i slušaju različitim opažajnim procesima.

Kod oblikovanja otvornika otvoren je i slobodan prolaz zračnoj struji, dok je kod zatvornika suprotno, odnosno kod njihova je oblikovanja prolaz zračnoj struji djelomično ili potpuno zatvoren. Kako zatvornost kod zatvornika ima različite oblike, potrebno je kod njih napraviti podjelu na manje skupine. Pretežito se opisuju prema mjestu i načinu oblikovanja, načinu titranja glasnica, trajanju glasa, zračnim mehanizmima te smjeru zračne struje. Zatvornici se prema obličnosti dijele na dvije skupine: šumnike i zvonačnike. Šumnici imaju uzak prolaz zračnoj struji pa nastaje primjetan šum pri njezinu prolazu, dok zvonačnici imaju dovoljno širok prolaz da prilikom prolaska zračne struje ne dolazi do primjetnoga šuma (Jelaska, 2004: 34).

Često se u hrvatskom jeziku pojavljuju termini samoglasnik i suglasnik za vrste glasova prema načinu oblikovanja. No, suglasnik nije istoznačan nazivu konsonant jer je napravljen prema kriteriju slogotvornosti, odnosno mjestu u slogu, što ukazuje na to da je nužno razlikovati ta dva termina iz razloga što konsonanti nisu uvijek suglasnici, ponekad su i samoglasnici. Isto tako, treba napomenuti da se ne trebaju odbaciti termini samoglasnik i suglasnik, nego da se koriste kao hrvatski naziv za slogotvorne glasove (Ibid).

2.1.2 Način tvorbe glasova

Jelaska (2004) navodi da je izgovorni odnosno artikulacijski način tvorbe glasova određen položajem govornih organa, različitim pokretima govornih organa te stupnjom zaprjeke koji govorni organi postavljaju zračnoj struji. Drugim riječima, odnosi se na bilo kakvo mijenjanje prolaska zračne struje (npr. od potpunog zatvora do blagog suženja ili

---

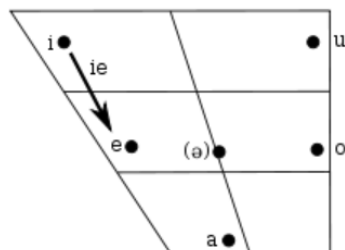
¹ nepce, velum

oblikovanja). Upravo to mijenjanje prolaska zračne struje važno je za podjelu glasova na otvornike i zatvornike. Kod oblikovanja otvornika, zračnoj struji je prolaz otvoren, slobodan, dok je kod zatvornika taj prolaz djelomično ili potpuno zatvoren. U nastavku teksta u odvojenim potpoglavljima, pomnije će se prikazati otvornici i zatvornici, odnosno podskupine zatvornika – zvonačnici i šumnici.

2.1.2.1 Otvornici ili vokali

Kao što je ranije navedeno, otvornici ili vokali² nastaju kada zračna struja slobodno prolazi između govornih organa. Dolazi do nesuglasnosti kod različitih autora kada je u pitanju hrvatski vokalski sustav. Prema Brozoviću (2007) u hrvatskom vokalskom sustavu postoji pet otvornika [a], [e], [i], [o], [u], dok prema Težaku i Babiću (2009), Jelaski (2004) te Škariću (2007) skupinu otvornika čini šest vokala. Težak i Babić (2009) te Jelaska (2004) navode da skupini otvornika pripadaju [a], [e], [i], [o], [u], te dvoglasnik [ie], dok Škarić (2007) navodi otvornike [a], [e], [i], [o], [u], [ə].

U IPA priručniku (Landau et al., 1999: 67) navedeno je kako se hrvatski vokalski sustav sastoji od pet jednoglasnih vokala [a], [e], [i], [o], [u] koji mogu biti dugi ili kratki te dvoglasnika [ie] koji je uvijek dug (Slika 1).

Slika 1. Prikaz hrvatskog vokalskog sustava (Landau et al., 1999)

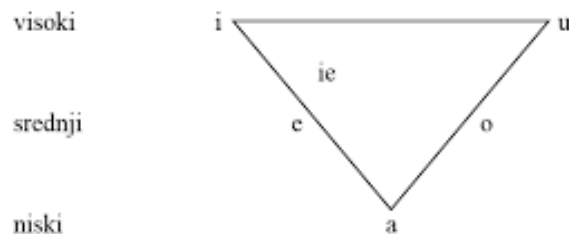
S obzirom na smjer jezika otvornici se dijele na prednje, srednje i stražnje. U hrvatskome jeziku, prednji su otvornici [i], [e], [ie], stražnji [o], [u], a središnje je [a]. Jelaska (2004: 38) navodi kako se u hrvatskom pojavljuje i jedan središnji otvornik, prateće šva, koje se pojavljuje uz sve izdvojeno izgovorene zatvornike. Šva se označava oznakom [ə], a na hrvatskome se često naziva poluglasom. Slijedom navedenog, otvornici se prema visini dijele

² Još se nazivaju i samoglasnici, no treba napomenuti da takva podjela nije jednaka u svim gramatikama. Postoje različiti kriteriji za razlikovanje otvornika (vokala) od samoglasnika.

„Neki se nazivi, kao npr. vokali i samoglasnici, često shvaćaju kao da su sinonimi premda su drugačije određeni, vokali kao glasnici širokoga prolaza, a samoglasnici kao slogovni, tj. kao oni koji sami mogu tvoriti slog; [r] je primjer samoglasnika koji nije vokal.“ (Škarić, 2007: 60).

Isto tako, Barić i sur. (2003: 54-55) u Hrvatskoj gramatici navode kako otvornicima pripadaju [a], [e], [i], [o], [u], [ie], dok samoglasnicima osim navedenih otvornika pripada i slogotvorno [r].

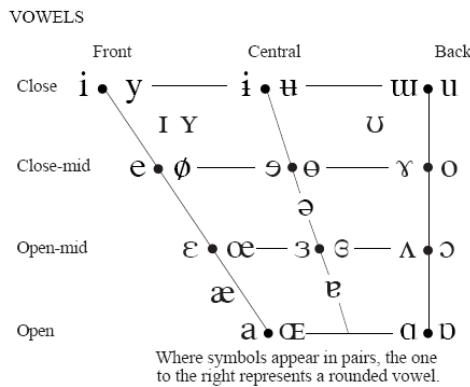
na visoke, srednje i niske te se prikazuju otvorničkim odnosno vokalskim trokutima (Slika 2). Najviše otvornike čine [i], [u], najniži je otvornik [a], dok su [o], [e] srednji. Što se tiče dvoglasnika [ie], on se kreće od visokoga do srednjega mjesta.

Slika 2. Prikaz hrvatskoga vokalskoga trokuta (Jelaska, 2004)

Kod određivanja mjesta tvorbe vokala hrvatskoga jezika također dolazi do razilaženja u mišljenjima među stručnjacima. Barić i sur. (1995, prema Bašić, 2018) opisuju da su vokali [i] i [e] tvrdonepčani, vokal [a] srednjonepčani, a vokali [o] i [u] mekonepčani. Škarić (1991, prema Bašić, 2018) navodi da je vokal [a] središnji i da se ostvaruje između tvrdonepčanih i mekonepčanih, vokal [o] je prednjomekonepčani, dok je [u] stražnjomekonepčani. Jelaska (2004, prema Bašić, 2018) i Varošaneć-Škarić (2010, prema Bašić, 2018) navode kako su vokali [u] i [o] stražnji, od kojih je [u] zatvoren, a [o] poluzatvoren i zaokružen. Također navode kako su vokali [i] i [e] prednji, od kojih Varošaneć-Škarić (2010, prema Bašić 2018) vokal [i] opisuje kao zatvoren, a [e] kao poluzatvoren i kardinalan. Vokal [a] opisuju kao središnji i otvoren, dok Težak i Babić (2000, prema Bašić, 2018) pojednostavljeno navode da se vokal [a] tvori središnjim dijelom jezika, a vokali [o] i [u] stražnjim.

U međujezičnim usporedbama otvornici su najčešće predstavljeni vokalskim trapezom koji je osmislio britanski fonetičar David Jones. Njegovim trapezom predstavljeni su osnovni kardinalni vokali koji se smatraju mjerom prema kojoj se opisuju otvornici pojedinog jezika ili idioma (Jelaska, 2004: 38). Kada se otvornici nalaze u paru, desni je zaobljen, odnosno izgovara se sa zaokruženim i isturenim usnicama (Bašić, 2018). Međunarodno fonetsko udruženje IPA predlaže standardizirani IPA vokalski trapez (Slika 3) te napominje kako vokale nije moguće opisati prema mjestu tvorbe jer nemaju intenzivna sužavanja vokalnoga trakta kao konsonanti (IPA: Handbook of the International Phonetic Alphabet, 1999: 10, prema Bašić, 2018).

Slika 3. Prikaz IPA vokalskog trapeza³

2.1.2.2 Zvonačnici ili sonanti

Zvonačnici ili sonanti prva su skupina zatvornika. Nastaju približavanjem ili dodirivanjem nekih govornih organa, ali na način da je zračnoj struji prolaz tek djelomično zatvoren. U hrvatskome jeziku to su [j], [v], [r], [l], [ʎ], [m], [n], [ɲ] te su tako nastali glasovi znatno zvonki tj. čujni glasovi pa su zbog toga i dobili naziv – zvonačnici. Oni se dalje dijele na nosne i usne, odnosno nosnike i približnike.

Nosnici se oblikuju spuštanjem jedrom koje omogućuje zračnoj struji slobodan prolazak kroz nosnu šupljinu dok je pri njihovu izgovoru zatvoren prolaz u usnoj šupljini (Jelaska, 2004). U hrvatskom su to [m], [n], [ɲ] te se još nazivaju i nazali.

Približnici su oblikovani približenim izgovornim organima, lagano ili više, ali na način da prolaz zračnoj struji nije osjetno uzak pa se ne proizvodi šum (Ibid). U hrvatskom su to [v], [r], [l], [ʎ], [j] te se još nazivaju i aproksimanti. Abercrombie (1967, prema Jelaski, 2004) navodi kako su približnici prije bili samo glasovi [j], [w], no Ladefoged (1982: 10, 157, prema Jelaski, 2004) u novije vrijeme navedenim približnicima dodaje još i bočnike. Yule (2003: 46-47, prema Jelaski, 2004) u približnike ubraja i protočnike ili likvide. U hrvatskome jeziku protočnicima pripadaju glasovi [r], [l], [ʎ] te su oblikovani vrhom jezika podignutim prema desnim, ali je prolaz zračnoj struji omogućen. Dijele se na bočnike i treptajnike. Glasovi [l], [ʎ] pripadaju skupini bočnika (likvida) koji su oblikovani zatvorenim prolazom u sredini usne šupljine, ali imaju slobodan prolaz sa strane. Glas [r] je treptajnik (vibrant) te se pri njegovu oblikovanju vršak jezika uzdigne i počinje treperiti zbog različitog pritiska zraka ispred i iza njega, pri tome dotičući desni (Jelaska, 2004: 45).

³ Preuzeto sa službene mrežne poveznice IPA udruženja <https://www.internationalphoneticassociation.org/content/ipa-vowels> (posljednje pristupljeno 12.7.2021.)

2.1.2.3 Šumnici ili konsonanti

Drugoj skupini zatvornika pripadaju šumnici ili konsonanti. Nastaju dodirivanjem nekih govornih organa, ali za razliku od zvonačnika, prolaz zračnoj struji nije djelomično sužen, već je izrazito ili potpuno zatvoren. Nazivaju se još i *pravi konsonanti* jer, kako je već navedeno, imaju veći ili potpuno zatvoren prolaz. U hrvatskome jeziku su to [f], [s], [ʃ], [x], [z], [ʒ], [p], [t], [k], [b], [d], [g], [ts], [tʃ], [tɕ], [dz], [dʒ]. Dijele se na tjesnačnike, zapornike i slivenike.

Tjesnačnici se oblikuju govornim organima na način da se njihovim približavanjem stvara tjesnac kroz koji se zračna struja tarući probija. U hrvatskom su to [z], [ʒ], [s], [ʃ], [f], [x] te se još nazivaju i *frikativi*.

Zapornici se oblikuju zatvorom (okluzijom) koji se brzo i u potpunosti uklanja time što se govorni organi nakon dodira odvajaju (Jelaska, 2004). U hrvatskom su to [p], [t], [k], [b], [d], [g] te se još nazivaju i *okluzivi*. Nazivi praskavci ili eksplozivi se pojavljuju kao istoznačnica nazivu okluziv, no treba napomenuti kako nisu istoznačni, iako u hrvatskome jeziku nema fonološke razlike između te dvije vrste glasova. Razlog tome je što se kod većine zapornika (kada se zatvor ukloni) zračna struja naglo probija i tako stvara prasak, no kod nekih se zapornika zračna struja ne probija naglo te na taj način ne dolazi do praska. Takvi se glasovi nazivaju *nepraskavci* a katkad i *implozivi*⁴ (Simeon, 1969: 525, prema Jelaska, 2004).

Slivenici se oblikuju uklanjanjem zatvora tako da se govorni organi samo djelomično odmaknu i na taj način ostavljaju tjesnac zračnoj struji kroz koji ona prolazi. Nastaju spajanjem zapornika (okluziva) i tjesnačnika (frikativa), odnosno slivenici su spoj okluzije i frikcije koji se jasno vidi u IPA znakovlju. U hrvatskom su to [ts], [tʃ], [tɕ], [dz], [dʒ] te se još nazivaju i *afrikate*.

2.1.3 Mjesto tvorbe glasova

Svaki se glas oblikuje na određenom mjestu koje se pri izgovoru najviše sužava, pa se tako zatvornici mogu podijeliti i prema mjestu tvorbe glasova. Postoje temeljno i dodatno mjesto izgovora glasova.

Temeljno mjesto izgovora je dio prolaza od grkljana do usana koje se pri izgovoru najviše sužava. Najuzi je prolaz kod frikativa [f] (Škarić, 1991: 121).

Dodatno mjesto izgovora označava svako sužavanje govornog prolaza koje je manje od temeljnog (Škarić, 1991: 126). Dalje se dijeli na pomoćno i razlikovno dodatno mjesto

---

⁴ Treba napomenuti da razlika između imploziva i eksploziva nije u veličini praska nego ovisi o smjeru strujanja zraka. Implozivi su glasovi kod kojih dolazi do usisavanja zračne struje, odnosno zrak ne ide prema van nego prema unutra – dolazi do implozije a ne eksplozije.

izgovora. Pomoćno dodatno mjesto izgovora je svako suženje govornog prolaza koje je manje od temeljnog te potpomaže izvođenje tog temeljnog izgovornog oblika, dok je razlikovno svako suženje govornog prolaza koje je manje od temeljnog, ali ne potpomaže temeljnom izgovornom obliku nego mu je suprostavljeno te na taj način mijenja zvuk toga glasnika (Horga i Liker, 2016: 266-267). Kada se govori o dodatnom mjestu izgovora, Horga i Liker (2016) navode kako se misli upravo na razlikovno dodatno mjesto izgovora.

2.1.3.1 *Usnici ili bukali*

Usnici, kako im i sami naziv kaže, oblikuju se u ustima ili usnoj šupljini, te se još nazivaju i *bukali*. Mogu se podijeliti na šest skupina – na usnenike, zubnike, desnike, nepčanike, jedrenike i resičnike (Jelaska, 2004).

Usnenici ili labijali su glasovi koje oblikuju obje usne ili jedna usna sa zubima. Kada je riječ o glasovima koji se oblikuju i gornjom i donjom usnom misli se na dvousnenike ili bilabijale. U hrvatskom su to [p], [b], [m]. Glasovi oblikovani jednom usnom i zubima (pretežno donjom usnom i gornjim zubima) nazivaju se usnenozubnici ili labiodentali. U hrvatskom su to glasovi [f] i [v]. Kod frikativa [f] jači je dodir gornjih zuba i donje usnice, dok se kod sonanta [v] zubi približavaju donjoj usni i lagano ju dodiruju (Jelaska, 2004).

Zubnici ili dentali se oblikuju na način da jezik dodiruje zube ili im se približava. U hrvatskom su to glasovi [ts], [z], [s] te kod nekih govornika i [t], [d], [n] (Ibid).

Sljedeća skupina su desnici ili alveolari. Ti se glasovi oblikuju dodirivanjem desni ili približavanjem desnima pomoću jezika. U hrvatskom su to [t], [d], [n] [r], [l].⁵

Nepčanici ili palatali se oblikuju na način da jezik dodiruje prednepčani greben ili tvrdo nepce. U hrvatskom su to [ʃ], [ʒ], [tʃ], [dʒ], [tɕ], [dʑ], [ɲ], [ʎ], [j]. Dije se na dvije skupine a to su prednepčanici ili prepalatali koji se oblikuju na prednepčanom grebenu. U hrvatskom su prednepčanici [ʃ], [ʒ], [tʃ], [dʒ] te se još nazivaju i *postalveolari*. Druga skupina su nepčanici koji se oblikuju na tvrdom nepcu. U hrvatskom su to glasovi [tɕ], [dʑ], [ɲ], [ʎ], [j] te se još nazivaju i *pravi palatali*.

Jedrenici ili velari se oblikuju tako da jezik djelomično ili potpuno dodiruje meko nepce. U hrvatskom su to glasovi [k], [g], [x] (Težak i Babić, 2009: 47–55).⁶ Sažeti prikaz konsonanata prikazan je na Slici 4.

---

⁵ Zubnici i desnici se smatraju izgovornim inačicama, pa dolazi do toga da pojedini autori različito svrstavaju glasove iz tih skupina, npr. Škarić (1991: 125) navodi glasove [s], [z], [ts], [t], [d], [n] kao zubne (odnosno zubno-nadzubne) a [l], [r], [ɲ] kao nadzubne, međutim Brozović (1991: 404) u istoj gramatici navodi glasove [t], [d], [n], [l] kao zubne (dentalne) a glasove [ts], [s], [z], [r] kao alveolarne.

	bilabijali	labiodentali	dentali	alveolari	postalveolari	palatali	velari
okluzivi	p b		t d				k g
afrikate			ts		tʃ dʒ	te dz	
nazali	m			n		ɲ	
frikativi		f	s z		ʃ ʒ		x
vibrant				r			
aprosimant		ʋ				j	
lateralni aprosimant				l		ʎ	

Slika 4. Konsonantski sustav hrvatskoga jezika (prema: Landau et al., 1999)

2.1.3.2 *Ždrjelnici ili faringali*

Kako i sam naziv kaže, ždrjelnici ili faringali su glasovi koji se oblikuju u ždrijelu. Smatralo se kako u hrvatskom standardu nema takvih glasova, no neki autori navode drukčije. U gramatici Babić i sur. (1991: 125, 402, prema Jelaska, 2004: 52) kao mogući svojstven izgovor, a ne samo inačica, navode ždrjelnik *h*. Barić i sur. (1997: 51, prema Jelaska, 2004:53) navode dvije inačice bilježene grafemom *h*: [x] kao mekonepčani (velarni) glas i [h] kao grkljanski (faringalni) glas, no to nije dobra zamjena za hrvatski jezik jer je farinks ždrijelo a ne grkljan.⁷

2.1.3.3 *Jezičnici ili lingvali*

Jezičnici ili lingvali su glasovi koje pokreće najpomičniji izgovorni organ a to je jezik. S obzirom na to kojim se dijelom jezika oblikuju glasovi, dijele se na okretnike i neokretnike.

Okretnici se oblikuju prednjim dijelom jezika te se još nazivaju i *koronali*. U hrvatskom su to [t], [d], [n], [ts], [z], [s], [r], [l], [tʃ], [dʒ], [ʃ], [ʒ]. Najbrojnija su skupina te se dalje mogu podijeliti na vršnike ili apikale koji se oblikuju vrškom jezika, te uzvršnike ili laminale koji se oblikuju širim vrhom jezika tj. uzvrškom (Jelaska, 2004: 54-56).

Neokretnici se dijele na hrptenike i korjenike. Glasovi koji se oblikuju hrptom jezika nazivaju se hrptenici ili dorsali. U hrvatskom su to jedrenici [k], [g], [x] i stražnji otvornici [o], [u]. Korjenici ili radikali označavaju glasove koji se oblikuju korijenom jezika.

⁶ Postoji još jedna skupina usnika a to su resičnici ili uvulari. To su glasovi koji nastaju kada se jezik, odnosno gornji dio jezika, tzv. hrbat i resica približavaju ili dodiruju. U hrvatskom i slovačkom nema takvih glasova.

⁷ Grlenici ili guturali su skupina stražnjih glasova koji se oblikuju između grkljana i ždrijela. Naziv gutural ili guturalni koristio se za razne vrste stražnjih glasova: od tzv. guturalnoga haka do stražnjojezičnih i stražnjonepčanih jedrenih glasova [k], [g], [x], za koje se smatralo da su grleni glasovi (Jelaska, 2004: 54).

2.1.4 Podjela glasova po zvučnosti

Svi otvornici i zvanačnici su zvučni, a šumnici se po zvučnosti dijele na zvučne i bezvučne u parovima osim glasova *f*, *c*, *h* koji nemaju svoj zvučni par. U tablici 1. prikazana je podjela glasova po zvučnosti.

Tablica 1. Prikaz podjele glasova po zvučnosti

zvučni	b	d	g	dž	đ	ž	z			
bezvučni	p	t	k	č	ć	š	s	f	c	h

2.2 Suprasegmentalna razina

Prozodija označava suprasegmentalne osobine govorne riječi (Škarić, 2007). Prozodijska su sredstva ton i intonacija, glasnoća i naglasak, boja glasa, spektralni sastav, stanke, govorna brzina, ritam, govorna modulacija, način izgovora glasnika i negovorni elementi – gesta i mimika (Škarić, 1991: 284-305). Naglasak i zanaglasna dužina prozodijske su jedinice koje imaju jezičnu funkciju te se još nazivaju i suprasegmentalnim razlikovnim obilježjima (Silić i Pranjko, 2005: 18).

2.2.1 Naglasak riječi

Naglasak je prozodijska ili suprasegmentna pojava isticanja jednoga sloga, ili više njih, u odnosu na druge slogove unutar neke jedinice poput morfema (monema), riječi ili sintagme (Hrvatska enciklopedija, 2021). Mandić (2007) definira naglasak kao auditivnu istaknutost jednoga sloga u odnosu na druge u nizu slogova kojemu pripada. Slično navodi i Garde (1993) koji definira naglasak kao isticanje jednoga sloga (ili naglašljive jedinice) u okviru riječi (naglasne jedinice). Prema Jelaski (2004) naglasak se definira kao isticanje slogova u riječi različitim sredstvima – ton, trajanje i jakost. Osim navedenih sredstava, Škarić (2007) dodaje i izgovornu točnost. Sva se četiri prozodijska sredstva ostvaruju uglavnom pomoću samoglasnika, a manjim i redundantnim dijelom suglasnika (Škarić, 2007: 120). Hrvatski standardni jezik ima četiri naglasaka i zanaglasnu dužinu o kojoj će se detaljnije govoriti u zasebnom poglavlju. Kako je i navedeno, hrvatski jezik sadrži četiri naglasaka, a to su kratkouzlazni (´) i dugouzlazni (˘) te kratkosilazni (˘˘) i dugosilazni (^). Jezike se može podijeliti prema kriteriju vezanosti ili slobode naglasaka. Mjesto naglasaka jezika s vezanim naglaskom je uvijek isto, odnosno nalazi se uvijek na istom slogu kao što je npr. u slovačkom jeziku u kojem je naglasak uvijek na prvom slogu. Za jezike koji imaju slobodan naglasak ipak postoje određena pravila kako se naglasci razvrstavaju (Jelaska, 2004:

205). Hrvatski standardni jezik pripada skupini jezika sa slobodnim, tj. poluslobodnim naglaskom (Škarić, 2007: 121). Naglasna pravila određuju razdiobu s obzirom na jedini ili prvi slog, na srednje slogove i posljednji slog (Vukušić i sur., 2007). Prema tome se raspodjelna opća naglasna pravila definiraju na ovaj način:

1. jednosložne riječi mogu imati samo silazni naglasak
2. dvosložne i višesložne riječi na prvom slogu mogu imati bilo koji od četiriju naglasaka
3. trosložne i višesložne riječi mogu na središnjem slogu imati samo uzlazne naglaske
4. na posljednjem slogu ne može biti nijedan naglasak, drugim riječima posljednji je slog nenaglašen
5. nenaglašeni dugi slog može stajati samo iza naglašenoga
6. nenaglašeni kratki slog može biti bilo koji slog riječi

2.2.1.1 Naglasna obilježja

Naglasak može sadržavati tri neovisna obilježja koja razlikuju naglašenu riječ od nenaglašene, a to su ton, udar (jačina, jakost) i dužina. Navedena tri obilježja ponekad se nazivaju pozitivnim naglasnim postupcima (Mandić, 2007). Jezici koji se služe naglaskom kao razlikovnim sredstvom čine to pomoću jednoga, dva ili tri od navedenih obilježja. Jelaska (2004) navodi kako se te razlike pojavljuju i među hrvatskim idiomima, npr. zagrebački kajkavski ima samo jedno obilježje (Šojat, 1982, prema Jelaski, 2004), saljski dva a standardni hrvatski, bednjanski i lastovski tri (Z. Babić, 1988, prema Jelaski, 2004).

2.2.1.1.1 Ton

Ton označava razlikovnu visinu sloga, samoglasnika ili otvornika. Jelaska (2004) navodi kako ton riječi u mnogim jezicima razlikuje njezino značenje te da osim leksičkog značenja ton razlikuje i gramatičku kategoriju (npr. vrijeme). Upravo se tonskim jezicima nazivaju oni jezici u kojima se značenje riječi ili gramatička kategorija poput vremena razlikuje prema tonu. Temelji se na opreci visok/nizak te kao i glasovi, tonovi mogu biti jednostavni i složeni. Kod jednostavnih tonova, visina se ne mijenja, odnosno ton je ravan i može biti nizak, srednji i visok. Hrvatske kratice za tonove su N, Sr, V, ali neki se hrvatski fonolozi (npr. Mihaljević, 1991, prema Jelaski, 2004) služe i engleskim kraticama L (low), M (mid) i H (high). Za razliku od jednostavnih, kod složenih se tonova visina mijenja prilikom izgovora pojedinog otvornika ili sloga. Još se nazivaju i slivenim tonovima. Jelaska (2004: 194) navodi kako se taj naziv predlaže iz dva razloga. Prvi je taj da slivenost označava slijed

različitih obilježja koja pripadaju odsječku u hijerarhijskome prikazu te je naziv sliveni ton u skladu s nazivom slivenici za afrikate ili sliveni otvornici za dvoglasnike. Drugi je razlog taj, što u intonacijskim jezicima ton služi za ocrtavanje većih cjelina kojima je riječ samo dio. Također ista autorica navodi da se naziv sliveni tonovi predlaže da se odnosi na tonove u riječima a za intonacijske tonove se predlaže hrvatski naziv obrisni ton ili obris. Složeni odnosno sliveni tonovi mogu biti silazni, uzlazni, silazno-uzlazni, itd.

2.2.1.1.2 Udar

Udar prikazuje stupanj jačine kojom se slog izgovara te se iz tog razloga naziva još i silina, jačina ili intenzitet. Popraćen je dužim i višim izgovorom naglašenog sloga, te osim te odrednice udar može biti i istaknuta jedinica prozodijske strukture neovisna o tonu. Slog je glavno područje udara te se u rječnicima udar označava znakom ' ispred naglašenog sloga, npr. 'kiša, ili se može označiti masno otisnutim samoglasnikom, npr, dobrostiv, što se smatra lakšim za čitanje riječi (Jelaska, 2004). Mjesto udara u hrvatskome je jeziku razlikovno sredstvo. Jelaska (2004: 210) navodi primjer od glagola *prevoditi* oblik *prevodi* s udarom na prvom slogu označava prezent u trećem licu jednine, a oblik *prevodi* s udarom na drugom slogu označava imperativ u drugom licu. Rijetko kada udar sam razlikuje oblik riječi, pa su uz njega često i druga dva obilježja, pa se tako u navedenom primjeru prva riječ razlikuje i po dužini i po završnom slogu.

2.2.1.1.3 Dužina

Zadnja sastavnica, odnosno naglasno obilježje je dužina te označava jezično razlikovno trajanje glasa ili sloga. Kako slogovi u hrvatskome jeziku mogu biti dugi ili kratki, dužina sloga smatra se važnim obilježjem u razlikovanju značenja riječi, npr. lùk (povrće) i lûk (oružje) (Jelaska, 2004: 210). Fonetska se dužina ponekad naziva i kvantitetom ili trajanjem. Označava se crticom iznad glasa, npr. *mîlôst*, dvotočkom iza glasa, npr. *mîlo:st* ili preslikavanjem glasa, npr. *mîloost* (Jelaska, 2004: 197). Dužina je bitan dio sloga jer može biti obilježje samog otvornika ili samoglasnika. Broj otvornika u jeziku se može povećati na način da je dužina svojstveno obilježje otvornika. Jelaska (2004) navodi kako dužina može biti određena samo slogovnim ili glasovnim obilježjima ili može biti svojstveno obilježje morfema.

2.2.2 Zanaglasna dužina

Zanaglasna ili zaudarna dužina naziva se još i nenaglašenom dužinom te se izdvaja iz tipološkog klasificiranja jer se u paradigmi promatraju samo naglašeni slogovi (Martinović,

2014). Nenaglašena dužina ostvarena je samo iza naglašenoga sloga⁸ te se smatra jednom od naglasnih jedinica u hrvatskom standardnom jeziku (Barić i sur., 2005: 67). Osim naglasne, odnosno prozodijske uloge, zanaglasna dužina može imati i razlikovnu ulogu koja je ključna u primjerima identičnosti odnosno istovjetnosti dvaju ili više izraza riječi kao što su naprimjer žènē (G jd.) - žène (N mn.). Kao što se vidi iz navedenog primjera, -ē u genitivu jednine i -e u nominativu množine dva su različita morfema.

Zanaglasna dužina pripada ili osnovi, ili sufikslnim morfemima, ili gramatičkim morfemima (Martinović, 2014: 75). Gramatička dužina, vrsta gramatičkog morfema, razlikovna je pa se smatra fonološkom pojavom. To je naprimjer: dužina u hrvatskim prezentskim nastavcima, dužina u nastavcima određenih oblika pridjeva, dužina u genitivu množine, genitivu i instrumentalu jednine imenica ženskog roda (Jelaska, 2004: 215–216). Suprotno gramatičkoj dužini, postoji sustavna dužina koja nije razlikovna. Ona se pojavljuje u sufiksima ili predsonantom (naprimjer u riječima: znanōst, zidār, itd.). Kako je već navedeno, sustavna dužina nije razlikovna te iz tog razloga ne mora ulaziti u fonološki sustav hrvatskoga jezika (Ibid).

---

⁸ dužina može doći i prije naglašenoga sloga, kao prednaglasna dužina, ali se ne pojavljuje nikada u standardnom hrvatskom jeziku, već u mjesnim govorima hrvatskoga jezika.

3 Fonološki opis slovačkoga jezika

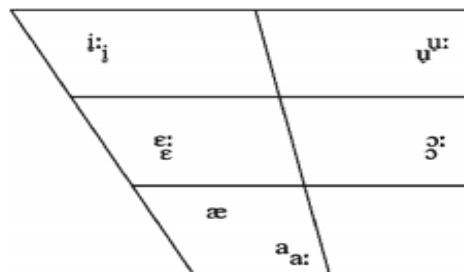
3.1 Segmentalna razina

Kao i u hrvatskom, glasovi se u slovačkome jeziku dijele se na vokale i konsonante. U daljnjim će se potpoglavljima detaljnije govoriti o načinu i mjestu tvorbe slovačkih glasova, te njihovoj podjeli po zvučnosti.

3.1.1 Način tvorbe glasova

3.1.1.1 Vokali (sk. *Vokály*)

Kod vokala je prolaz zračnoj struji slobodan, odnosno nema prepreka. U slovačkom se jeziku vokali dijele na jednoglasnike (sk. *monoftongy*) i dvoglasnike (sk. *diftongy*). Dalje se prema dužini, odnosno trajanju dijele na kratke i duge vokale. Kratki slovački vokali (slika 5) su [a], [ɛ], [i], [ɔ], [u], a dugi su [a:], [ɛ:], [i:], [ɔ:], [u:]. Standardni slovački sadrži dodatni vokal [æ], pravopisno predstavljen kao *ä*, koji nema dugi ekvivalent. Njegova je upotreba sve rjeđa, a izgovor se danas često poistovjećuje s [ɛ] te se samo pojavljuje nakon usnenih konsonanata [p], [b] te [m] i [v], npr. *päta*, *mäso* itd. (Hanulíková, 2010). Fonem [ɔ:] javlja se samo u posuđenicama (npr. *telefón*). Fonem [i] pravopisno odgovara različitim grafemima /i, y/ i fonem [i:] grafemima /í, ý/.

Slika 5. Prikaz slovačkog vokalskog trapeza (Hanulíková, 2010: 375)

Prema artikulacijskom načinu tvorbe, jednoglasnici se dijele prema pokretu (smjeru) jezika u usnoj šupljini te prema (ne)sudjelovanju usana u artikulaciji (Očenáš, 2003). Jednoglasnik [i] je prednji i visoki, [ɛ] je prednji i srednji, [a] i [ä] su srednji i niski, s time da se glas [ä] artikulira u pojasu između glasova [ɛ] i [a]. Glas [u] je stražnji i visoki a glas [ɔ] stražnji i srednji. Što se tiče artikulacijskih i akustičkih svojstava dugih jednoglasnika, oni se preklapaju sa svojim odgovarajućim kratkim jednoglasnicima (Slika 6).

pokret jezika	prednji	srednji	stražnji
visoki	[i], [i:]		[u], [u:]
srednji	[e], [e:]		[o], [o:]
niski		[æ], [a], [a:]	
sudjelovanje usana	nelabilizirani		labilizirani

Slika 6. Prikaz podjele vokala prema pokretu jezika i sudjelovanju usana
(prijevod autorice rada, prema Očenáš, 2003: 21)

Osnovna razlika između dugih i kratkih vokala je u njihovu trajanju, te bi njihova kriva upotreba dovela do velike greške u značenju riječi, jer nose razlikovnu ulogu. Kao naprimjer:

pas (pas) – pás (putovnica)

babka (baka) – bábka (lutka)

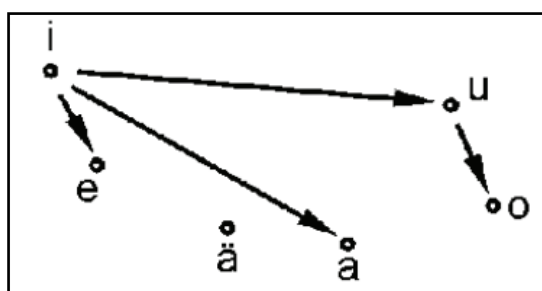
sud (bačva) – súd (sud)

chyba (greška) – chýba (3. lice jednine glagola nedostajati – nedostaje)

zastávka (stanica) – zástavka (mala zastava)

okna (genitiv jednine - prozora) – okná (nominativ/akuzativ množine – prozori/e)

Osim jednoglasnika, slovački jezik sadrži i dvoglasnike ili diftonge. Očenáš (2003) navodi kako su to zasebne vokalne strukture sastavljene od neslogovnih i slogovnih elemenata. To su [iä], [iɛ], [iu], [uɔ] i svi su uzlazni. Većina ovih dvoglasnika su bigrafemi (Slika 7), osim posljednjeg, koji je pravopisno predstavljen s cirkumfleksom /ô/. Za razliku od samoglasničkih skupina (npr. *di-é-ta*) dvoglasnici se ostvaruju unutar jednoga sloga (npr. *dje-t'a*) i imaju osobinu dugog nositelja sloga.

Slika 7. Prikaz dvoglasnika u slovačkome jeziku (Atlas slovenských hlások, str. 69, prema Sičáková, 2002: 49)

Iz navedenog prikaza proizlazi da artikulacijski raspon slovačkih dvoglasnika predstavlja linija koja povezuje odnosno spaja vrhove artikulacije vokala [i] i vokala [ɛ], [a],

[u]. Za dvoglas $\hat{o}$ [ɤɔ] to se odnosi na smjer linije od artikulacijskog područja glasa [u] prema vokalu [ɔ]. S artikulacijskog gledišta dvoglasnici se prema pokretu odnosno položaju jezika u usnoj šupljini dalje dijele na prednje, srednje i stražnje (Tablica 2).

Tablica 2. Prikaz podjele dvoglasnika prema položaju jezika (prema Očenáš, 2003)

položaj jezika	prednji	srednji	stražnji
visoki			$\hat{i}u$
	$\hat{i}\epsilon$		$\hat{u}\hat{o}$
		$\hat{i}a$	

Dvoglasnici nisu artikulacijski ili akustičko identični odgovarajućim jednoglasnicima, odnosno jezik ne zauzima identičan položaj kao kod jednoglasnika, nego se samo približava tom položaju. Iz toga slijedi da se dvoglasnik [i̇a] realizira u prostoru između [i] → [a], dvoglasnik [i̇ε] između [i] → [ε], dvoglasnik [i̇u] između [i] → [u], te dvoglasnik [u̇ɔ] između [u] → [ɔ]. Dvoglasnik [u̇ɔ], za razliku od ostalih dvoglasnika, može stajati na početku riječi kao npr. *ôs* (genitiv množine od imenice *osa*) (Sičáková, 2002: 43-49).

3.1.1.2 Konsonanti (sk. *Konsonanty*)

Prilikom artikulacije konsonanata dolazi do stvaranja dviju vrsta prepreka za prolaz zračne struje – zatvora ili okluzije (sk. *záver/oklúzia*) i tjesnaca ili konstrikcije (*úžina/konstrikcia*).

U slovačkom su jeziku okluzivi [p], [b], [m], [t], [d], [n], [c], [ʃ], [ɲ], [k], [g]. Glasovi [m], [n], [ɲ] izdvajaju se u slovačkom kao nosni (sk. *nosové*) konsonanti. Ako je zatvor jako slab i traje jako kratko, znači da ne dolazi do eksplozivnog šuma te tako nastaje vibrant [r] (Očenáš, 2003: 23).

Suglasnici [d], [t], [n], [l] ispred [ε], [i], [i:], [i̇ε], [i̇a], [i̇u] izgovaraju se kao [ʃ], [c], [ɲ], [ʎ], iako se pišu bez dijakritičkoga znaka, npr. *deti* [ʃɛci] (hrv. *djeca*), *pekne* (prilog) [pɛkɲɛ] (hrv. *lijepo*), *rodina* [rɔɲina] (hrv. *obitelj*), *nikto* [ɲikto] (hrv. *nitko*), *nízky* [ɲi:ski] (hrv. *nizak*). To pravilo ne vrijedi za sve riječi – u tuđicama se [d], [t], [n], [l] ispred navedenih vokala izgovaraju tvrdo, npr. *diktát* [diktát], *diamant* [diamant], *politika* [politika], *model* [mɔdɛl]. Postoji još iznimaka kada se glasovi [d], [t], [n], [l] izgovaraju tvrdo, a to je npr. u pokaznim zamjenicama *ten* [tɛn] (hrv. *taj*), *teraz* [tɛras] (hrv. *sada*), u nekim brojevima – *jeden* [jɛdɛn] (ali *sedem* [sɛɟɛm]) te u oblicima nominativa množine muškoga roda pridjeva (i glagolskih trpnih), npr. *pekní* [pɛkni:] (hrv. *lijepi*) itd. (Grčević, 2013).

U slovačkom su jeziku glasovi [f], [v], [s], [z], [t̂s], [d̂z], [ʃ], [ʒ], [t̂ʃ], [d̂ʒ], [j], [x], [ɦ] tjesnačnici. Tjesnac može biti u sredini, odnosno na jednoj strani (boku) usne šupljine i tako

nastaju bočni konsonanti. Drugim riječima, u sredini usne šupljine se nalazi prepreka koju zračna struja zaobilazi s jedne strane. Bočni tjesnac može biti toliko velik da ne nastaje turbulencija i šum, što se ostvaruje pri izgovoru glasova [l], [ɫ] (Sičáková, 2002: 50-52).

Postoji još jedna vrsta konsonanata u slovačkom, a to su zatvorno-tjesnačni konsonanti (sk. *záverovo-úžínové konsonanty*), odnosno afrikate. To su glasovi [t͡s], [d͡z], [t͡ʃ], [d͡ʒ] i nastaju tako što nakon zatvora prolaza zračnoj struji ne nastane eksplozija nego frikcija te se još nazivaju i semiokluzivi (Očenáš, 2003).

3.1.2 Mjesto tvorbe glasova

Slovački se konsonanti artikuliraju na četiri mjesta u usnoj šupljini – na usnama, na desnima i na tvrdom i mekom nepcu. Prema tome, dijele se na dvousnenike (sk. *pernoperné/obojperné*) ili bilabijale [p], [b], [m], usnenozubnike (sk. *pernozubné*) ili labiodentale [f], [w], [v], desnike (sk. *d'asnové*) ili alveolare, koji se dijele u dvije skupine – prealveolare (sk. *predod'asnové*) [t], [d], [n], [s], [z], [t͡s], [d͡z] i postalveolare (sk. *zadod'asnové*) [ʃ], [ʒ], [t͡ʃ], [d͡ʒ], [r], [r:] [l], [l:]. Ostale skupine konsonanata prema mjestu tvorbe su alveopalatali (sk. *d'asnovopodnebné*) [c], [ɟ], [ɲ], [ɫ], palatali (sk. *tvrdopodnebné*) [j], velari (sk. *mäkkopodnebné*) [k], [g], [x] i laringal (sk. *hrtanové*) [ɦ]. Na slici 8. prikazan je konsonantski sustav slovačkoga jezika.

	bilabijali	labiodentali	alveolari	postalveolari	palatali	velari	glotal
okluzivi	p b		t d		c ɟ	k g	
nazali	m		n		ɲ		
frikativi		f v	s z	ʃ ʒ		x	ɦ
afrikate			t͡s d͡z	t͡ʃ d͡ʒ			
vibranti			r r:				
aprosimant					j		
Lateralni aproksimanti			l l:		ɫ		

Slika 8. Prikaz konsonantskog sustava slovačkoga jezika (prijevod autorice rada, prema Hanulíková, 2010: 374)

3.1.3 Podjela glasova po zvučnosti

Ako glasnice tijekom proizvodnje određenoga glasa ne titraju, radi se o bezvučnim glasovima, a ako titraju, onda nastaju zvučni. Glasovi [m], [n], [ɲ], [l], [ɫ], [l:], [r], [r:], [j] su zvučni konsonanti i nemaju svoj bezvučni parnjak, dok su ostali zvučni konsonanti sa svojim bezvučnim parnjacima prikazani u Tablici 3.

Tablica 3. Prikaz podjele slovačkih glasova po zvučnosti (prema Sičáková, 2002)

zvučni (sk. <i>znelé</i>)	b	d	dʹ	g	dz	dž	z	ž	h	v
bezvučni (sk. <i>neznelé</i>)	p	t	tʹ	k	c	č	s	š	ch	f

3.2 Suprasegmentalna razina

Suprasegmentalna razina određena je modulacijom (prilagodbom) artikulacijske struje, odnosno glasa. Percipira se unutar sloga, koji je osnovna jedinica kontinuiranog govora (Očenáš, 2003).

3.2.1 Naglasak

U standardnom slovačkom jeziku naglasak je uvijek na prvom slogu. To ukazuje na to da je naglasak u slovačkom jeziku ustaljen te da se prema tome slovački tipološki pridružuje velikoj skupini jezika svijeta s inicijalnim naglaskom kao što su primjerice češki, mađarski, finski, estonski ili irski jezik (Habijanec, 2007). Za razliku od slobodnog (npr. ruski jezik) ili ograničeno slobodnog naglasaka (npr. hrvatski), vezani naglasak isključuje sposobnost razlikovanja značenja. Iako se iz ovoga može zaključiti da naglasak u slovačkom ima delimitacijsku funkciju, Sabol (1977:39, 1986:395, prema Habijancu, 2007) navodi i neke primjere distinktivne funkcije:

'Zviera 'lasom 'zvierala som. (hrv. Stezala sam životinju lasom)

'Za'aženie 'za'a 'ženie. (hrv. Opterećenje tjera zeta)

'on je (hr. on je) *'on je* (hrv. on jede)

U nastavku će se naglasak u slovačkom jeziku detaljnije opisati u trima potpoglavljima: naglasak (u riječi), rečenični naglasak i emfaza.

3.2.1.1 Naglasak (u riječi) (sk. *slovný prízvuk*)

Naglasak (u riječi) označava naglašavanje jednoga sloga unutar riječi ili takta povećanim intenzitetom glasa. Kako je već navedeno, u standardnom slovačkom jeziku je naglasak uvijek na prvom slogu u riječi te stoga nema fonološki distinktivnu sposobnost razlikovanja značenja riječi i oblika. Naglasak (u riječi) je suprasegment s fonološki delimitacijskom funkcijom (Očenáš, 2003).

Naglasak se stječe prema poziciji, pa tako jednosložne riječi mogu biti nenaglašene ili naglašene. Ako se nalazi više jednosložnih riječi jedna do druge, jedna od njih preuzima naglasak prema daktilnom ritmu (– U U). Trosložne riječi kao što su npr. *študenti*, *vojaci*,

formiraju daktil (jedan naglašeni i dva nenaglašena sloga). Što se tiče nenaglašenih jednosložnih riječi, one s naglašenom riječju tvore jednu naglasnu cjelinu (Ibid). Postoje dvije vrste nenaglašenih jednosložnih riječi u slovačkom – enklitike (sk. *příklonky*) i proklitike (sk. *predklonky*).

Enklitike su nenaglašene jednosložne riječi koje se nalaze iza riječi s naglašenim slogom i pridružuju se njoj do naglasne cjeline (sk. *takt*). To su:

- kratki oblici osobnih i povratnih zamjenica: *mi, ti, mu, ma, ťa, ho, jej, ju, nám, vám, im, nás, vás, ich, sa, si,*
- oblici pomoćnoga glagola *byť* (hrv. biti): *som, si, je, sme, ste, sú* i
- kondicionalna čestica *by*.

Enklitike u rečenici stoje na drugom mjestu nakon pauze, npr. *Navštívil ho v nemocnici* (hrv. Posjetio ga je u bolnici) i u zavisnoj rečenici iza zareza, npr. *Slúbil, že ho navštívi v nemocnici* (hrv. Obećao je da će ga posjetiti u bolnici). Ako se u rečenici nalazi više enklitika, onda postoji pravilo poretka po kojem se pišu, a to je da je čestica *by* prva, zatim ide oblik pomoćnoga glagola *byť* i na kraju kratki oblik zamjenica u dativu te potom, u akuzativu, npr. *Opísali by ste mi ho* (hrv. Opisali bi ste mi ga)?

Za razliku od enklitika, proklitike su nenaglašene jednosložne riječi koje se nalaze ispred riječi s naglašenim slogom i pridružuju se sljedećoj riječi do naglasne cjeline. To su:

- veznici: *a, i, aj, ba, že, ked', ak* itd.
- čestice: *až, ba, či, len, no, muž* itd.

Očenáš (2003) navodi kako je u slovačkom jeziku najkompliciraniji naglasak jednosložnih prijedloga (*na, u, pri, do, od, za, bez, cez, pred, nad, pod* itd.). Oni mogu i ne moraju biti naglašeni – to ovisi o više čimbenika, prvenstveno o ritmičkoj i semantičkoj strukturi iskaza, odnosno konteksta. Naglašeni su kada se nalaze ispred druge jednosložne riječi ili kada je naglasak na njima, npr. *išli 'cez les; myslel 'na ňu; 'po prvé* (hrv. išli su kroz šumu; mislio je na nju; za prvo), a nenaglašeni su kada se nalaze ispred naglašene riječi, npr. *po 'treťom ročniku* (hrv. nakon treće godine studija), iza naglašene jednosložne riječi, npr. *'dom so 'záhradou* (hrv. dom s vrtom) ili ispred višesložne riječi, npr. *'kapitola o 'hospodárskej 'súťazi* (hrv. poglavlje o gospodarskom natjecanju).

Král (1988, prema Sičáková, 2002) razlikuje u standardnom slovačkom glavni i sekundarni naglasak. Sekundarnim se naglaskom smatra manje isticanje na trećem slogu četverosložnih riječi, trećem ili pretposljednem slogu duljih riječi ili uopće bilo kakvo daljnje povišenje i pojačanje glasa u istoj naglasnoj cjelini, odnosno fonetskoj riječi.

3.2.1.2 *Rečenični naglasak (sk. dôraz, prízvuk, akcent)*

Rečenični je naglasak isticanje semantički najvažnije riječi u rečenici na način da se povisi intenzitet glasa, odnosno to je suprasegment s gramatičkom funkcijom. Veže se prvenstveno za prvi naglašeni slog istaknute riječi, ali se ostvaruje kao svojstvo cijele rečenice. Rečenični naglasak nije preciziran niti se grafički označava u tekstu. Očenáš (2003) navodi kako je značenje iskaza, odnosno rečenice povezano s polazištem (sk. *východisko*) i jezgrom (sk. *jadro*). Na red riječi u slovačkom uglavnom utječe semantički čimbenik. To je princip po kojem se slažu riječi u rečenici, na način da se na početku nalaze najmanje važne riječi, a na kraju najvažnije riječi (Sičáková, 2002: 95-96). Prema tome, polazište je dio rečenice u kojoj se govori o relativno poznatim stvarima, a jezgra je dio rečenice u kojoj se najavljuje nešto novo. Postoji objektivni i subjektivni poredak, odnosno red. Sičáková (2002) navodi da se radi o objektivnom poretku kada se prvo izražava polazište, a zatim jezgra. To se odnosi na miran razgovor: *To dievča sa volá Jana. Otec číta noviny*. (hrv. Ta djevojka se zove Jana. Otac čita novine.)

Kod subjektivnog je poretka obrnuta situacija – prvo se izražava jezgra, a zatim polazište. To se odnosi na uzbuđen razgovor: *Jana sa volá to dievča. Noviny číta otec*. (hrv. Jana se zove ta djevojka. Novine čita otac.)

Kao što se vidi iz primjera, kod objektivnog je poretka rečenični naglasak (jezgra) posljednja riječ u rečenici, a kod subjektivnog se nalazi na početku rečenice. Sičáková (2002) navodi kako se ponekad polazište izostavlja te cijeli iskaz nosi samo jezgra. Da dođe do obrnute situacije, da se izostavi jezgra – iskaz bi se smatrao pogrešnom. To se prvenstveno događa u tekstovima gdje se izražava neka emocija. Tada je jezgra skrivena u situaciji, npr. *Počkaj, takú ti...* (hrv. Pričekaj, tako ću te...). Rečenični naglasak ima važnu komunikacijsku funkciju, odnosno na temelju komunikacijske situacije, govornik može promijeniti mjesto naglasaka u rečenici ovisno o subjektivnom stavu pa se u nekim slučajevima rečenični naglasak u tekstu označi drugačijom vrstom slova ili se naglašena riječ podcrta, kao primjerice:

Prines mi nové šaty. (nie staré) (hrv. Donesi mi novu haljinu. (ne staru))

Prines mi nové šaty. (nie džínsy) (hrv. Donesi mi novu haljinu. (ne traperice))

3.2.1.3 *Emfaza (sk. emfáza)*

Emfaza ili emocionalni rečenični naglasak isticanje je riječi unutar rečenice povišenim intenzitetom glasa uz primjenu emocije (Očenáš, 2003). Većinom se pojavljuje u uzbuđenom iskazu i povezuje se s uočljivim produljivanjem vokala (*Mamááá! Bože móôôj!*). Emfaza je

izraz ekstremnoga emocionalnog stava govornika prema iskazu (Kráľ, 1988: 172, prema Sičákovej, 2002).

4 Glasovne promjene

Cilj je ovoga poglavlja dati uvid u fonološki uvjetovane glasovne promjene hrvatskoga i slovačkoga jezika kako bi se uvidjele sličnosti i razlike među jezicima. Postoje i morfološki uvjetovane glasovne promjene, no za potrebe ovoga rada nisu relevantne.

4.1 Glasovne promjene u hrvatskom jeziku

Jedna od glasovnih promjena u hrvatskom jeziku je *jednačenje suglasnika po zvučnosti* – promjena u kojoj se šumnici jednače po zvučnosti. Ova se glasovna promjena odnosi na to da se radi jednostavnijeg izgovora prvi suglasnik zamjenjuje sa svojim parnjakom (zvučnim ili bezzvučnim) i izjednačuje po zvučnosti s drugim⁹ suglasnikom (Babić i Moguš 2011: 33).

Jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe je promjena u kojoj se prvi suglasnik skupine zamjenjuje suglasnikom koji je po mjestu tvorbe jednak drugom suglasniku skupine. To se događa kada se ispred nepčanika [ʃ], [ʒ], [tʃ], [tɕ], [dʒ], [dz], [ʎ] i [ɲ] nađu šumnici [s] i [z], oni tada prelaze u glasove [ʃ], [ʒ]; kada se nosnik [n] nađe ispred usnenika [b] i [p] on tada prelazi u nosni usnenik [m]; kada se glas [x] nađe ispred glasova [tʃ] i [tɕ] zamjenjuje se glasom [ʃ] (Barić i dr. 2005: 78).

Sljedeća je glasovna promjena *ispadanje (gubljenje) suglasnika* – promjena u kojoj, kako i sami naziv kaže, zbog jednostavnijega izgovora ispadaju suglasnici u nekim suglasničkim skupinama. Prema pravilu, kada se dva ista suglasnika nađu jedan pokraj drugoga, piše se i izgovara samo jedan (Težak i Babić, 2000: 68).

4.2 Glasovne promjene u slovačkom jeziku

Glasovne se promjene u slovačkom jeziku nazivaju neutralizacijom (sk. *fonologická neutralizácia*). To je fonološka pojava, koja uključuje utjecaj fonema na fonem, odnosno o promjeni fonema na drugi fonem radi utjecaja foničnog okruženja. Prema Očenáš (2003), razlikuju se dvije vrste fonološke neutralizacije – *regresivna*, kada neutralizirani fonem mijenja prethodni fonem, i *progresivna*, kada neutralizirani fonem mijenja fonem koji se nalazi ispred njega. U slovačkom jeziku postoje četiri fonološke neutralizacije a to su: fonološka neutralizacija vokalne suprotnosti Lg – Lg⁰ (kvantitativnost – nekvantitativnost),

---

⁹ Postoje (rijetki) slučajevi kada se drugi suglasnik mijenja u svoj parnjak, npr. mozak – mozga (Hrvatski pravopis)

fonološka neutralizacija konsonantske suprotnosti $Vc - Vc^0$ (zvučnost – bezzvučnost), fonološka neutralizacija konsonantske suprotnosti $D - D^0$ (difuznost – nedifuznost/kompaktnost) i fonološka neutralizacija konsonantske suprotnosti $S - S^0$ (šuštavost – nešuštavost).

➤ *Fonološka neutralizacija vokalne suprotnosti $Lg - Lg^0$ (kvantitativnost – nekvantitativnost)*

Fonološka neutralizacija vokalne suprotnosti $Lg - Lg^0$ (kvantitativnost – nekvantitativnost) je progresivna i djeluje tako da prethodni dugi samoglasnik utječe na sljedeći samoglasnik u riječi (obliku) na način da se taj sljedeći samoglasnik skraćuje. Neutralizacija se ostvaruje samo unutar riječi i regulira se posebnim pravilom koje se zove ritmičko pokraćivanje ili ritmički zakon (sk. *rytmické krátenie/ rytmický zákon*). Prema spomenutom pravilu, dva duga sloga ne mogu biti jedan iza drugoga, odnosno dugi se slog skraćuje ako se ispred njega nalazi dugi slog. Pritom je potrebno istaknuti da vrijednost dugog sloga osim dugih vokala i likvida imaju i dvoglasnici (Dvonč, 1955: 11, prema Očenáš, 2003). Kao i u svakom pravilu i u ovom postoje iznimke kao npr. *lístie* (hrv. lišće), *pávi* (hrv. paunov) i slično¹⁰.

➤ *Fonološka neutralizacija konsonantske suprotnosti $Vc - Vc^0$ (zvučnost – bezzvučnost)*

Fonološka neutralizacija konsonantske suprotnosti $Vc - Vc^0$ (zvučnost – bezzvučnost) je regresivna i ostvaruje se kao asimilacija. Odnosi se na zvučne i bezzvučne parove u slovačkom jeziku (Tablica 3). Kod zvučne asimilacije, zvučni konsonanti gube zvučnost na način da se samo izgovaraju kao vlastiti bezzvučni par i za razliku od hrvatskog, grafemski se ne mijenjaju. Isto se tako bezzvučni konsonanti izgovaraju kao vlastiti zvučni par te se također grafemski ne mijenjaju. Očenáš (2003) navodi kako se ova neutralizacija ostvaruje kada se bezzvučni konsonant sretne sa zvučnim (parom, neparom ili vokalom) ili obrnuto, odnosno kada nakon njega slijedi pauza, preciznije rečeno:

- unutar riječi (na granici tvorbenog prefiksa i korijena ili osnove riječi; na granici korijena ili osnove riječi i tvorbenog sufiksa); na granici osnove riječi u složenim riječima; rijetko unutar korijena),
- na granici riječi i
- na kraju riječi prije pauze (npr. *obsah* [ɔpsax]; *takisto* [tagisto]; *buldog* [buldɔk])

Osim navedenih mogućnosti, Očenáš (2003) tvrdi kako se glas /v/ može modificirati u tri glasa – sonant [v], šumnik [w] i bilabijal [ʋ]. Zvučna je asimilacija podložna samo šumniku

¹⁰ Za više iznimki u ritmičkom zakonu vidjeti u knjizi Očenáš, I. (2003) *Fonetika so základmi fonológie a morfológia slovenského jazyka* str. 49-50

[w] i njegovoj bezvučnoj suprotnosti labiodentalu [f], npr. *šéfredaktor* [šéwredaktor], isto tako do zvučne asimilacije šumnika [w] dolazi na mjestu jednostavnog prijedloga (npr. *v pivnici* [fUpiũnici] – u ovom je primjeru vidljivo i kako se glas /v/ modificirao u bilabijal [ũ]), na mjestu jednostavnog prefiksa (npr. *vpísat'* [fpísat']) i na početku riječi, odnosno nakon prefiksa (npr. *včera* [fčera]; *dovčera* [dofčera])¹¹.

➤ *Fonološka neutralizacija konsonantske suprotnosti D – D⁰ (difuznost – nedifuznost/kompaktnost)*

Fonološka neutralizacija konsonantske suprotnosti D – D⁰ (difuznost – nedifuznost/kompaktnost) javlja se u konsonantima [t] – [c], [d] – [ʃ], [n] – [ɲ] i [l] – [ʎ] u poziciji ispred vokala [ɛ], [ja], [jɛ], [ju], ispred konsonanata osim [k], [g], [m], [n] i kod suprotnosti [l] – [ʎ] osim odgovarajućeg koleracijskog konsonanta. Ova neutralizacija ima regresivni tijek (npr. *krásny* [kra:sni] – *krásne* [kra:sɲɛ], *poslat'* [pɔslac] – *pošlem* [pɔšʎɛm]) i najmanje je očita u paru [l] – [ʎ] jer se mjesta artikulacije tih glasova približavaju za razliku od ostalih parova (Kráľ, Sabol, 1989: 283, prema Očenáš, 2003).

➤ *Fonološka neutralizacija konsonantske suprotnosti S – S⁰ (šuštavost – nešuštavost)*

Fonološka neutralizacija konsonantske suprotnosti S – S⁰ (šuštavost – nešuštavost) djeluje grupiranjem konsonanata [t], [c], [d], [ʃ] sa šuštavim tjesnačnim [s], [z], [ʃ], [ʒ] i zatvorno-tjesnačnim [ts̥], [dʒ̥] [tʃ̥], [dʒ̥]. Navedeni glasovi mogu stvarati više tipova kombinacija:

- regresivno neutralizirani tip t + s/c – zatvorni konsonant s oznakom S⁰ i tjesnačna ili zatvorno-tjesnačna šuštavost (npr. *otca* [ɔ>ts̥a], *ľudský* [ʎut̥ski:],
- neutralizirani tip c + s – zatvorno-tjesnačna i tjesnačna šuštavost (npr. *prievidzský* [priɛvicki:],
- neneutralizirani tip c + t – zatvorno-tjesnačna šuštavost i zatvorni konsonant s oznakom S⁰ (npr. [pɔcta]) i
- neneutralizirani tip s + c/t – tjesnačna šuštavost i zatvorni konsonant (npr. [pasca])

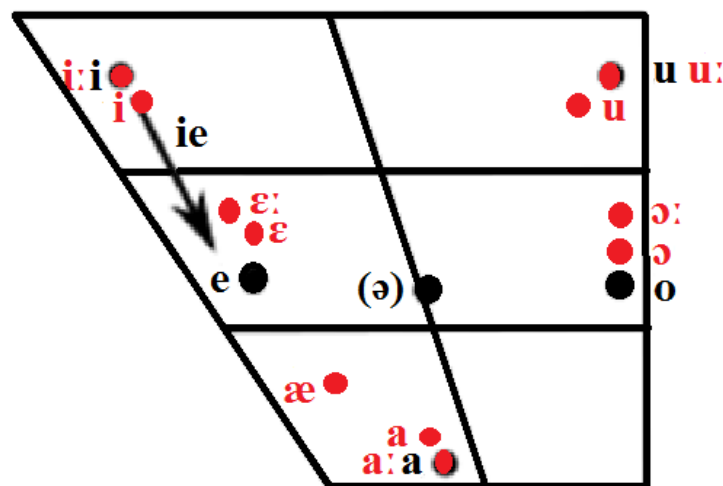
¹¹ Primjeri preuzeti iz knjige Očenáš, I.(2003). *Fonetika so základmi fonológie a morfológia slovenského jazyka*.

5 Usporedba fonoloških sustava hrvatskoga i slovačkoga jezika

U ovom će se poglavlju usporediti fonološki sustavi hrvatskoga i slovačkoga jezika s ciljem utvrđivanja razlika među jezicima koje bi mogle utjecati na svladavanje slovačkoga jezika kod hrvatskih govornika.

Na početku treba istaknuti da postoje razlike u dijakritičkim znakovima kod ovih dvaju jezika. Znak mekoće (sk. mäkčeň) (ˇ) poznat je obama jezicima. U hrvatskom i slovačkom taj je znak isti u grafemima č, š, ž, dok je u slovačkom taj znak i na ñ i velikim slovima Ď i Ť. Mekoća se u slovačkom još označava apostrofom (') i to kod malih tiskanih slova *d'* i *t'* i velikog i malog slova *L*, *l'*.¹² Hrvatski koristi i dodatne dijakritičke znakove za mekoću koje nisu poznate u slovačkom jeziku (*ć* i *đ*). Osim navedenog znaka, u slovačkom se jeziku koriste dijakritički znakovi za dužinu (sk. dĺžeň) (˘) – *á, é, í, ó, ú, ý, ř, ĺ*; dvije nadslovne točke (sk. prehláska) (¨) za grafem *ä* koji se u slovačkom još naziva i *široko ä* (sk. široké ä) i okrenuta kvačica (sk. vokáň) (ˆ) za grafem *ô*, koji u slovačkom označava dvoglasnik [ɔɔ].

Zbog jednog od fonološki razlikovnih obilježja slovačkih glasova (kvantitativnost – nekvantitativnost), u slovačkom se jeziku razlikuju kratki i dugi samoglasnici pa ih je stoga 11 – 6 kratkih [ɛ], [æ], [i], [a], [ɔ], [u] i 5 dugih [i:], [ɛ:], [a:], [ɔ:], [u:] (Grčević, 2013). Kako je već navedeno, u hrvatskom jeziku postoji jedan dvoglasnik [ie], a slovački ih razlikuje 4 [ja], [iɛ], [ju], [ɔo].

Slika 9. Prikaz vokalskih sustava hrvatskoga i slovačkoga jezika

¹² Kod pisanih se slova *d'*, *t'*, *l'* pišu s kvačicom.

Usporedni vokalski sustav hrvatskoga i slovačkoga jezika napravljen sa svrhom isticanja razlika u vokalskome repertoaru među analiziranim jezicima. Crvenom su bojom označeni vokali slovačkoga jezika, a crnom bojom hrvatskoga. Kao što je vidljivo na slici, neki se vokali u navedena dva jezika preklapaju. Radi se o slovačkom vokalu [i:] i hrvatskom [i], zatim o slovačkom [u:] i hrvatskom [u] te o slovačkom [a:] i hrvatskom [a]. Iz trapeza je vidljivo da su vokali u oba jezika jednaki po mjestu tvorbe. Također je vidljivo da slovački ima vokal [æ], a hrvatski nema. Suprotno tome, u slovačkom ne postoji poluvokal [ə], dok ga u hrvatskom ima. Vidi se na prikazu da je slovački kratki vokal [i] otvoreniji i stražniji naspram hrvatskoga [i], isto tako je slovački kratki vokal [u] otvoreniji od hrvatskoga [u]. S druge strane, slovački je kratki vokal [ɛ] zatvoreniji od hrvatskoga [e] te je i slovački kratki vokal [ɔ] zatvoreniji od hrvatskoga [o]. Kratki vokal [a] u slovačkom je malo prednjiji i zatvoreniji od hrvatskoga [a]. Najvjerojatnije je da će hrvatski govornici imati dosta poteškoća u izgovoru slovačkoga vokala [æ] jer ne postoji u hrvatskom fonološkom sustavu, no Grčević (2013) navodi kako taj glas postoji u hrvatskoj kajkavštini. Što se tiče ostalih vokala, ne bi trebalo biti poteškoća u izgovoru, nego možda samo u pisanju slovačkih dugih vokala jer se u hrvatskom jeziku ne koriste te je na taj način teško odrediti na kojem se vokalu nalazi dužina, bez ranijeg usmenog naglašavanja riječi.

Tablica 4. Prikaz konsonantskih sustava hrvatskoga i slovačkoga jezika

	BILABIJALI	LABIODENTALI	DENTALI	ALVEOLARI	POSTALVEOLARI	PALATALI	VELARI	GLOTALI
okluzivi	p b		t d	t d		c ʃ	k g	
frikativi		f v	s z	s z	ʃ ʒ		x	h
afrikate			ts	tʃ dʒ	tʃ dʒ	tʃ dʒ		
nazali	m			n		ɲ		
vibranti				r r:				
aprosimanti		ʋ				j		
lateralni aprosimanti				l l:		ʎ		

Prikaz konsonantskih sustava hrvatskoga i slovačkoga jezika (Tablica 4) napravljen je sa svrhom isticanja razlika u konsonantskom repertoaru među analiziranim jezicima. Crvenom su bojom označeni glasovi u slovačkom jeziku kojih nema u hrvatskom (ili su različiti po mjestu/načinu tvorbe), plavom bojom označeni su glasovi u hrvatskom jeziku kojih nema u slovačkom (ili su različiti po mjestu/načinu tvorbe), a crnom su bojom označeni glasovi koji su isti u hrvatskom i slovačkom jeziku. Prema prikazu usporednog konsonantskog sustava navedenih dvaju jezika, vidljivo je da su veće razlike u mjestu tvorbe, nego u načinu. Najviše

je razlika u dentalnom i alveolarnom mjestu. Prema Jelaski (2004), u hrvatskom su jeziku glasovi [ts], [t], [d], [s], [z] dentali, dok su u slovačkom alveolari. Osim razlike što je glas *c* [ts] u hrvatskom jeziku dental, a u slovačkom alveolar, također u slovačkom jeziku glas *c* [tʃ] ima svoj zvučni parnjak *dz* [dʒ] koji hrvatski jezik nema. Alveolari [r] i [l] u oba su jezika isti, osim što u slovačkom još postoje i dugi alveolari *r* [r:] i *l* [l:]. U hrvatskom također ne postoje palatalni okluzivi *t'* [c] i *d'* [ɟ], kao ni glotal *h* [ɦ]. S druge strane, u slovačkom ne postoje palatalne afrikate *č* [tʃ] i *ď* [dʒ], ali bi ih hrvatski govornici koji uče slovački jezik mogli krivo koristiti kao zamjenu za slovačke palatalne okluzive jer su ta dva slovačka najbliža hrvatskim palatalima *č* [tʃ] i *ď* [dʒ], ali nisu istovrijedni. Glasovi *t'* [c] i *d'* [ɟ] i hrvatski glasovi *č* [tʃ] i *ď* [dʒ], razlikuju se međusobno po načinu artikulacije, prema tome nisu ekvivalenti. Slovački fonemi *l'* [ʎ] i *ň* [ɲ] razlikuju se od hrvatskih fonema *lj* [ʎ] i *nj* [ɲ] samo grafemski, dok se u govoru ostvaruju istovjetno: npr. hrv. *njuška*, sk. *ňufák* (Grčević, 2013: 11). Hrvatski fonem *h* [x] odgovara slovačkome kao *ch* [x] (hrv. *hvala*, sk. *chvála*), te se razlikuje samo grafemski. Slovački fonem *h* [ɦ] kao zvučni parnjak bezvučnoga slovačkoga *ch* [x] nema ekvivalent u hrvatskome. Podrijetlom slovački fonem *h* [ɦ] odgovara hrvatskomu fonemu *g* [g] (sk. *noha* – hr. *noga*, *hlava* – *glava*, *sneh* – *snijeg*). Slovački glotalni frikativ *h* [ɦ] mogao bi hrvatskim govornicima koji uče slovački jezik zadavati poteškoće u izgovoru, jer se u hrvatskom pojavljuje samo kao alofon te će ga vjerojatno zamijeniti za njegov bezvučni parnjak *ch* [x].

6 Studij slovačkog jezika i književnosti

Katedra slovačkog jezika i književnosti postoji u sklopu Odsjeka za zapadnoslavenske jezike i književnosti. Studij se odvija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i jedan je od najmlađih neofiloloških studija. Slovački se jezik i književnost predaju još od 1994. godine, ali ne kao samostalna katedra nego kao izborni predmeti u okviru studija bohemistike, slavistike i kroatistike. Od 1997./98. akademske godine slovakistika postoji kao samostalan studij i to jedini sveučilišni studij slovačkoga jezika i književnosti u RH. Smatra se da je postojanje samostalnog studija slovakistike važno jer postoje tradicionalne hrvatsko-slovačke veze, također i zbog potreba slovačke manjine u Hrvatskoj te zbog kulturne i gospodarske suradnje između Slovačke i Hrvatske. Kako je slovački jedan od službenih jezika Europske unije, Hrvatska bi zbog toga trebala imati vlastite stručnjake – kvalificirane prevoditelje za različita gospodarska područja (turizam, trgovinu) i kvalificirane nastavnike za potrebe školovanja novih hrvatskih stručnjaka i pripadnika slovačke nacionalne manjine. Značajno je da se na dvama sveučilištima u Slovačkoj (Sveučilištu J. A. Komenskoga u Bratislavi,

Sveučilištu Mateja Bela u Banskjoj Bystrici) izučava hrvatski jezik, tako da postojanje studija slovakistike na Sveučilištu u Zagrebu stvara izvrsne pretpostavke za razmjenu studenata, stručne i znanstvene literature te za intenzivnu međusveučilišnu suradnju.¹³

6.1 Kolegij „Fonologija slovačkoga jezika“ na preddiplomskom studiju slovačkoga jezika i književnosti pri Odsjeku za zapadnoslavenske jezike i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

Na studiju slovačkoga jezika i književnosti, na preddiplomskom je studiju na prvoj godini u ljetnom semestru obvezatan kolegij *Fonologija slovačkoga jezika*. Uz dopuštenje voditeljice kolegija u kratkim će se crtama u ovom radu opisati kolegij *Fonologije slovačkoga jezika*. Na kolegiju se obrađuje glasovni inventar i fonološki sustav suvremenoga slovačkoga književnog jezika, podjela fonema prema artikulacijsko-akustičkim obilježjima, kombinatorna i fonotaktička pravila, kombinatorne promjene na granicama morfema i riječi, razlike u realizaciji fonema u hrvatskom i slovačkom jeziku, suprasegmentalna fonološka obilježja i pravila distribucije kvantitete. Posebna se pozornost na kolegiju pridaje fonološkim razlikama u slovačkom i hrvatskom jeziku. Cilj je ovoga kolegija usvajanje glasovnog sustava te načela slovačke pravogovorne i pravopisne norme te svladavanje govornih mehanizama pri realizaciji fonološke razine. Studenti će nakon odslušanog i položenog kolegija moći objasniti i upotrijebiti osnovno fonološko i fonetsko pojmovlje, zatim će moći uočiti i objasniti temeljna fonološka obilježja slovačkoga jezika, moći će usvojiti načela pravilnoga izgovora i grafičkoga zapisa slovačkih fonema te će moći izdvojiti pojave iz slovačke fonetike i fonologije s posebnim osvrtom na razlike u hrvatskom jeziku.¹⁴

7 Prijašnja istraživanja

Prema saznanjima autorice rada postoji jedna diplomatska radnja vezana za izgovor slovačkoga jezika autorice Smetiško, K. (2021) pod naslovom *Kratki tečaj slovačkog jezika po principima VTM-a i AVGS-a*, koja ima doticaj s temom ovoga rada. Autorica je u radu analizirala razliku hrvatskoga i slovačkoga jezika, također je predložila materijale za prvih pet lekcija početnog tečaja slovačkoga jezika po AVGS metodi te materijal za korekciju slovačkih palatalnih okluziva [c] i [j].

Pronađene su i ostale kontrastivne analize, kao primjerice rad Kovač, R. (2020), u kojem je autorica analizirala razliku hrvatskoga i mađarskoga jezika. U radu Dobrić, A. i

---

¹³ Podaci o studiju preuzeti sa: <http://www.ffzg.unizg.hr/zslav/o-katedri-4/>

¹⁴ Podaci o kolegiju preuzeti sa: <https://theta.ffzg.hr/ECTSarhiva/2017/Predmet/Index/5011>

Zvonar, K. (2019) analizirana je razlika hrvatskoga i francuskoga jezika, dok je Marijić, M. (2019) u svojoj diplomskoj radnji analizirala razliku hrvatskoga i poljskoga jezika. Pronađen je i jedan rad Pavić, I., Grković, D. i Sokolić, N. (2015) u kojem je analizirana razlika hrvatskoga i španjolskoga jezika.

8 Istraživački ciljevi i hipoteze istraživanja

Cilj je ovoga rada utvrditi sustav grešaka kod hrvatskih govornika koji uče slovački kao strani jezik te napraviti izgovorne i naglasne vježbe. S obzirom na to da su u istraživanju sudjelovali studenti svih godina studija, treba napomenuti kako se od studenata nižih godina očekuje veći broj i širi raspon pogrešaka negoli kod studenata viših godina. Na temelju prethodno navedenih karakteristika slovačkoga i hrvatskoga jezika postavljeno je nekoliko hipoteza.

U istraživanju se očekuje da će slovački glotalni frikativ *h* [h] govornicima predstavljati izgovorne poteškoće pa će ga supstituirati za njegov bezvučni parnjak *ch* [x] koji je ekvivalent hrvatskom *h* [x].

Smatra se da će govornici imati izgovorne poteškoće s glasovima [ʃ], [ç], [ɲ], [ʎ] kada vrijedi pravilo da se glasovi [d], [t], [n], [l] ispred [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu] izgovaraju kao [ʃ], [ç], [ɲ], [ʎ]. Smatra se da će govornici zanemariti to pravilo i izgovarati te glasove kao [d], [t], [n], [l] umjesto [ʃ], [ç], [ɲ], [ʎ], isto tako smatra se da bi zbog tog pravila mogli govornici umekšavati [d], [t], [n], [l] ispred ostalih dugih i kratkih samoglasnika za koje ne vrijedi navedeno pravilo. Također se pretpostavlja da će umekšati glasove [d], [t], [n], [l] koji se nalaze ispred [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu], ali su iznimka i za njih ne vrijedi navedeno pravilo (npr. tuđice).

Pretpostavlja se da će govornici kratiti slovačke duge samoglasnike [i:], [a:], [ɛ:], [ɔ:], [u:], odnosno umjesto njih će izgovarati samoglasnike kratko ili skraćeno.

U istraživanju se očekuje da će govornici imati poteškoća u izgovoru toponima (npr. Bratislava [Bracislava]) te brojeva, posebice rednih za koje se smatra da će ih govornici izgovarati kao glavne (zanemariti točku iza broja) i smatra se da će govornici brojeve izgovarati "tvrdo" bez umekšavanja (npr. umjesto *devät'* će izgovarati kao u hrvatskom *devet*) iako je pravilo za neke brojeve da se umekša njihov izgovor (bilo naznačeno ili ne).

Smatra se da će govornici imati poteškoća sa slovačkim naglaskom na prvom slogu kada je jednosložni prijedlog ispred riječi na način da neće staviti naglasak na prijedlog i pridružiti ga s riječju kako je i pravilo u slovačkom, nego će naglasak staviti na riječ.

Pretpostavlja se da će govornici na riječima koje u hrvatskome imaju naglasak na drugom slogu, izgovarati isti naglasni obrazac i u slovačkome (naprimjer sk. *kultúra, gitara*), što će ponekad biti slučaj i kod trosložnih i višesložnih riječi (naprimjer sk. *divadlo, archivár, každopádne, kormidelník*).

U istraživanju se očekuje da će govornici u spontanom govoru više griješiti negoli pri čitanju teksta.

9 Metodologija

9.1 Metoda

Snimanje se provodilo u studiju za akustička snimanja Odsjeka za fonetiku pri Filozofskome fakultetu u Zagrebu gdje je govornik čitao kraći tekst, popis riječi i na kraju govorio najmanje dvije minute o jednoj temi. Za potrebe ovoga rada, u provedenom su istraživanju, korišteni materijali bili na slovačkom jeziku.

9.2 Ispitanici

Za potrebe istraživanja, ukupno je snimljeno desetero studenata Slovačkog jezika i književnosti na Odsjeku za zapadnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, od kojih je pet bilo studenata preddiplomskog studija i pet diplomskog studija. S preddiplomskog studija snimljeno je dvoje studenata s prve godine studija, jedan student s druge i dvoje studenata s treće godine. Na diplomskom je studiju snimljeno dvoje studenata s četvrte i troje studenata s pete godine. Njihov prosjek godina je 22. Što se tiče spola, na studiju slovačkoga jezika i književnosti većinom su osobe ženskoga spola, pa je tako i u provedenom istraživanju prevladao ženski spol. U snimanju je sudjelovalo devet osoba ženskoga spola i jedna osoba muškoga spola.

9.3 Govorni materijal

Govorni materijal sastojao se od triju govornih zadataka: teksta, popisa riječi te zadane teme o kojoj su govornici trebali govoriti. Budući da je trebalo pronaći glasove, riječi i sintagme s kojima bi studenti mogli imati poteškoća u izgovoru, bilo je potrebno ispuniti te uvjete u pripremi materijala.

Prvi zadatak sadržavao je slovački tekst „Hudobná Bratislava“ kojim su se nastojali ispitati izgovorni i naglasni zahtjevi slovačkoga jezika prema prethodno postavljenim i navedenim hipotezama. U drugom je zadatku bio zadan popis riječi, sintagmi i brojeva za koje je također dana hipoteza o poteškoćama u njihovu izgovoru i naglasku. Treći je zadatak pripremljen kao potaknuti spontani govor na temu *Štúdium slovenčiny* (hrv. Studij slovačkoga jezika) o kojoj su govornici trebali govoriti minimalno dvije minute (što misle o studiju, što im na studiju (ne) odgovara, žele li raditi kao prevoditelji ili učitelji i slično). Materijali za snimanje nalaze se u Prilogu 1.

9.4 Akustičko snimanje

Studenti su snimljeni u studiju za akustička snimanja Odsjeka za fonetiku pri Filozofskome fakultetu u Zagrebu 12.7. i 13.7. u razdoblju od 9 do 14h. Prije početka

snimanja, svaki je govornik dobio upute da pročita pitanje u sebi i zatim započne čitati kako bi se napravila pauza između zadataka. Treba napomenuti da studenti nisu bili upoznati s materijalom prije snimanja. Snimanje je proveo tehničar studija za akustička snimanja Odsjeka za fonetiku Jordan Bićanić, a autorica rada je slušno nadzirala i vodila snimanje. Prosječno trajanje snimanja jednog studenta bilo je pet minuta. Zvučne su snimke za analizu pohranjene kao zasebna datoteka za pojedinog govornika. Svi su podaci o govornicima anonimni i korišteni su isključivo za analizu.

9.5 Slušna analiza

Slušnu je analizu samostalno provodila autorica rada uz pomoć mentora mgr. Martina Machate, višeg lektora koji je također i izvorni govornik slovačkoga jezika. Sav je snimljeni materijal prvotno preslušan. Obrada je započela slušnom procjenom izgovora i naglasaka riječi kod pojedinog govornika. Svaka je snimka preslušana minimalno tri puta prije određivanja poteškoća koje govornici imaju u izgovoru i naglasku slovačkoga jezika te je svaka pogreška u izgovoru i naglasku kod svakog govornika detaljno zapisana radi kasnije analize, kako pojedinačne tako i grupne.

10 Rezultati i rasprava

U ovom se istraživanju analizirao izgovor i naglasak u slovačkome kod hrvatskih govornika koji studiraju slovački jezik i književnost u sklopu sveučilišnoga studija¹⁵. Kako je i ranije navedeno, istraživanje se sastojalo od triju govornih zadataka. Prvi i drugi zadatak (tekst, popis riječi i brojeva) bit će zajedno analizirani jer pripadaju istome govornome stilu (čitaći govor), a treći zadatak analizirat će se zasebno jer je riječ o spontanome govoru snimljenih govornika. Dobiveni rezultati istraživanja bit će analizirani prema hipotezama istraživanja.

U istraživanju se očekivalo da će slovački glotalni frikativ *h* [ɦ] govornicima predstavljati izgovorne poteškoće, te da će ga supstituirati za njegov bezvučni parnjak *ch* [x] koji je ekvivalent hrvatskom *h* [x]. Glas [ɦ] kod svih je govornika pogrešno izgovoren te je na taj način potvrđena prva hipoteza. Umjesto izgovora glotalnog frikativa [ɦ], govornici su izgovorili njegov bezvučni parnjak [x]. Zanimljivo je to što su govornici svih godina studija napravili pogrešku na istim primjerima – *hrachový* i *námaha*, u kojima su govornici izgovorili [xraxovi:], [na:maxa] umjesto [ɦraxovi:], [na:maɦa]. Osim navedenih pogrešaka kod svih govornika, govornici druge, treće i četvrte godine studija su napravili pogrešku u izgovoru glasa [ɦ] u riječi *hučat'* gdje su izgovorili riječ kao [xuɦjac] umjesto [ɦuɦjac] (Tablica 5). Jedan je govornik u riječi [ɦraxovi:] osim supstitucije zvučnog [ɦ] s njegovim bezvučnim parnjakom [x] izgovorio glas *ch* [x] kao dva zasebna glasa [ts] i [x] – [xratsxovi:]. Treba istaknuti i zanimljivost da je došlo i do obrnute situacije gdje su govornici prve godine preddiplomskoga studija i pete godine diplomskoga studija umjesto glasa *ch* [x] izgovorili glas *h* [ɦ] u riječi [xabnu:c] – [ɦabnu:c]. Pretpostavlja se da je ta pogreška napravljena jer su riječi prije navedene imale u sebi glas [ɦ].

---

¹⁵ Studenti se u većini slučajeva susreću sa slovačkim jezikom i pravilima njegova izgovora tek na studiju, tj. dolaze bez bilo kojeg predznanja na danom području. U rijetkim slučajevima može pak biti riječ i o pripadnicima slovačke nacionalne manjine u RH, što sa sobom donosi posebne probleme i izazove s obzirom na arhaičnost jezične varijante koju pripadnici te manjine danas koriste u svojim sredinama kao i stupanj jezične asimilacije iste.

Tablica 5. Prikaz riječi s izgovornim poteškoćama kod studenta svih godina studija

Hipoteza	Prva godina	Druga godina	Treća godina	Četvrta godina	Peta godina
slovački glotalni frikativ [h] govornicima će predstavljati izgovorne poteškoće pa će ga supstituirati za njegov bezvučni parnjak [x]	[xraxovi:] [na:maxa] [xmota]	[xraxovi:] [na:maxa] [xutʃac] [rozxlas] [zxromazdenjε]	[xraxovi:] [na:maxa] [xutʃac] [xmota]	[xraxovi:] [na:maxa] [xutʃac]	[xraxovi:] [na:maxa] [xudobni:x]

Sljedeća je hipoteza vezana za to da će govornici imati izgovorne poteškoće s glasovima [ʃ], [c], [ɲ], [ʎ] kada vrijedi pravilo da se glasovi [d], [t], [n], [l] ispred [ε], [i], [i:], [iε], [ja], [ju] izgovaraju kao [ʃ], [c], [ɲ], [ʎ]. Kod svih se govornika dogodila pogreška u izgovoru navedenih glasova, te je samim time potvrđena i navedena hipoteza. Razlika je u tome što nisu svi govornici napravili pogreške kod istih primjera. Govornici prve godine preddiplomskoga studija imali su pogrešaka u više od deset primjera, no zanimljivo je to što su govornik druge godine i govornici treće godine preddiplomskoga studija imali više poteškoća u izgovoru naspram prve godine vezanih za navedenu hipotezu (Tablica 6).

Tablica 6. Prikaz riječi s izgovornim poteškoćama kod studenta svih godina studija

Hipoteza	Prva godina	Druga godina	Treća godina	Četvrta godina	Peta godina
govornici će imati izgovorne poteškoće s glasovima	[onɛdlxɔ] [fidlikanti]	[pri:dɛtɛ] [zatʃnɪtɛ]	[pri:dɛtɛ] [zatʃnɪtɛ]	[pri:dɛtɛ] [zatʃnɪtɛ]	[pri:dɛtɛ] [zatʃnɪtɛ]
[ʃ]	[pri:dɛtɛ]	[dnɛʃnom]	[dnɛʃnom]	[ototʃɪtɛ]	[ototʃɪtɛ]
[c]	[zatʃnɪtɛ]	[prejɔtɛ]	[ototʃɪtɛ]	[prejɔtɛ]	[prejɔtɛ]
[ɲ]	[dnɛʃnom]	[vʃimnɪtɛ]	[nej]	[stranɛ]	[stranɛ]
[ʎ]	[stranɛ]	[stranɛ]	[vʃimnɪtɛ]	[na:jɔtɛ]	[na:jɔtɛ]
kada vrijedi pravilo da se glasovi	[zivotɛ]	[dostanɛtɛ]	[stranɛ]	[tis]	[tis]
[d]	[podujati:]	[dozviɛtɛ]	[zivotɛ]	[zvoni:]	[zvoni:]
[t]	[na:jɔtɛ]	[snɛmu]	[podujati:]	[zlodej]	
[n]	[snɛmu]	[nɛxʒɛ]	[zvoni:]		
[l]	[nɛxʒɛ]	[zvoni:]	[poni:k]		
ispred		[poni:k]	[pani]		
[ε]		[pani]	[pa:ni]		
[i]		[pa:ni]	[onɛdlxɔ]		
[i:]		[onɛdlxɔ]	[oddɛlɛniɛ]		
[iε]		[oddɛlɛniɛ]	[kormidɛlni:k]		
[ja]		[nɛzanɛdbatɛʎnɛ]	[divadlo]		
[ju]		[divadlo]	[potixu]		
izgovaraju kao		[kormidɛlni:k]	[tis]		
[ʃ]					
[c]					
[ɲ]					
[ʎ]					

Kod govornika diplomskoga studija vidljivo je znatno manje poteškoća u izgovoru naspram nižih godina studija što je i očekivano. Iz tablice je vidljivo da su govornici četvrte i pete godine studija pravili pogreške u istim riječima: [pri:deɛ] [zatʃnite] [ototʃite] [prejdetɛ] [stranɛ] [na:jdeɛ] [tis] [zvoni:]. Smatralo se i da bi zbog navedenog pravila mogli govornici umekšavati [d], [t], [n], [l] ispred ostalih dugih i kratkih samoglasnika za koje ne vrijedi pravilo, no to nije bio slučaj kod govornika svih godina studija. Također se pretpostavljalo da će govornici umekšati glasove [d], [t], [n], [l] koji se nalaze ispred [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu], ali su iznimka i za njih ne vrijedi navedeno pravilo, npr. kod tuđica. U ovom su slučaju samo govornici prve godine preddiplomskoga studija napravili navedenu pogrešku gdje su riječ *dikobraz* izgovorili kao [jikɔbraz] umjesto [dikɔbraz]. Treba istaknuti i primjer *krásne spievaš* gdje su praktički svi govornici, osim jednog s četvrte godine diplomskoga studija, napravili pogrešku i izgovorili glas n [n] umjesto ň [ɲ] u prilogu *krásne*. Konkretno za ovaj primjer vrijedi navedeno pravilo umekšavanja, no samo iz razloga što se radi o prilogu, a ne pridjevu. Da je riječ o pridjevu, riječ *krásne* bi se izgovarala [kra:sne] a ne [kra:sɲe]. Primjer s pridjevom (*krásne spevy*) također je naveden u anketi, no govornici nisu s tim imali poteškoća te su ga pravilno izgovorili.

Trećom se hipotezom pretpostavljalo da će govornici kratiti slovačke duge samoglasnike [i:], [a:], [ɛ:], [ɔ:], [u:], odnosno da će umjesto njih izgovarati samoglasnike kratko ili skraćeno. Slovački dugi samoglasnici izgovaraju se dvostruko dulje od kratkih. Prema slušnoj procjeni autorice rada i komentora, svi su govornici kratili slovačke duge samoglasnike u izgovoru, najviše u primjerima *vám* [vam], *sú* [su], *zostáva* [zostava], *prídete* [pridete], *kultúrnom* [kulturnom], *hodín* [hodin], *podujatí* [podujati], *ktoré* [ktore], *spojené* [spojene], itd (Tablica 7). Ovim je rezultatom vidljivo da je i treća hipoteza potvrđena.

Tablica 7. Prikaz riječi s izgovornim poteškoćama kod studenta svih godina studija

Hipoteza	Prva godina	Druga godina	Treća godina	Četvrta godina	Peta godina
govornici će kratiti slovačke duge samoglasnike	[vam] [su] [pridete]	[vam] [su] [pridete]	[vam] [su] [pridete]	[vam] [su] [pridete]	[vam] [su] [pridete]
[i:]	[zostava]	[zostava]	[zostava]	[ktoré]	[spojene]
[a:]	[hodín]	[hodín]	[hodín]	[spojene]	[ktore]
[ɛ:]	[sidɛ]	[spojene]	[kulturnom]	[podujati]	
[ɔ:]	[kulturnom]	[podujati]			
[u:]					

U sljedećoj se hipotezi pretpostavljalo da će govornici imati poteškoća u izgovoru toponima (npr. *Bratislava* [Bracislava]) te brojeva, posebice rednih za koje se smatralo da će

ih govornici izgovarati kao glavne (zanemariti točku iza broja). Smatralo se da će govornici brojeve izgovarati “tvrdo“ bez umekšavanja (npr. umjesto *devät* [ɟɛvæc] izgovarat će [dɛvɛt] kao u hrvatskom) iako je pravilo za neke brojeve da se umekša njihov izgovor (bilo naznačeno ili ne). Svi su govornici imali poteškoća pri izgovoru toponima *Bratislava*, koji su izgovorili kao [Bratislava] umjesto [Bracislava]. Smatra se da je do navedene pogreške u izgovoru riječi *Bratislava* došlo zbog utjecaja hrvatskoga jezika u kojem se navedena riječ izgovara [Bratislava], a ne [Bracislava]. Što se tiče brojeva, s njima su govornici imali najviše poteškoća u usporedbi s ostalim poteškoćama (Tablica 8). Većina je govornika izgovarala brojeve bez umekšavanja, primjerice broj 1000 (*tisíc*) su izgovorili kao [tisi:ts̄] umjesto [cisi:ts̄]. Poteškoća su također imali i pri izgovoru rednih brojeva gdje su ih izgovarali kao glavne, npr. redni broj 59. (*päťdesiaty deviaty*) izgovorili su kao [pætdɛsiat devæɥ] umjesto [pæcɟɛsiati ɟɛviati]. Neki su govornici redni broj 59. izgovorili kao [pjɛtdɛsɛt devæti], bilo je i slučajeva gdje su govornici navedeni broj izgovorili kao [pætdɛsiat devɛti], [pɛtdɛsɛt devɛti] ili čak [pætdɛsiati deviaty]. Osim što su izgovorili redni broj kao glavni, napravili su pogrešku i u tome što nisu umekšali glas [d] ispred samoglasnika [ɛ] te glas t' [c]. Može se iz navedenog zaključiti da je postavljena hipoteza potvrđena. Treba napomenuti i to da se kod govornika nižih godina studija može primjetiti nepravilan pravopisni izgovor većih brojeva. Primjerice, broj 1829 (*tisíc osemsto dvadsaťdevät*) govornici su prve godine izgovorili kao [tisi:ts̄ osemna:sc dvadsa:t devæc], i kao [tisi:ts̄ osemsto dvadsate devæcɟ], dok je govornik druge godine studija izgovorio kao [tisi:ts̄ osemsto dvadsat devæɥ]. Većina je ostalih godina studija navedeni broj izgovorila bez greške, no kod manjine je bila vidljiva pogreška neumekšavanja glasova [t] i [d] gdje je to bilo potrebno.

Tablica 8. Prikaz izgovornih poteškoća kod studenta svih godina studija

Hipoteza	Prva godina	Druga godina	Treća godina	Četvrta godina	Peta godina
Govornici će imati poteškoća u izgovoru brojeva	[tisi:ts̄] [pætdɛsiat devæɥ] [pɛdɛsɛt] [trista]	[tisi:ts̄] [sɛdamsto] [dɛvɛt]	[tisi:ts̄] [sɛdamsto] [ɟɛstɛsɛt] [stoti]	[dvadsat] [dɛvɛdɛsɛt]	[tisi:ts̄] [dvadsat] [osamsto] [dɛvɛti]

Sljedeća je pretpostavka bila da će govornici imati poteškoća sa slovačkim naglaskom na prvom slogu kada se jednosložni prijedlog nalazi ispred riječi, na način da govornici neće staviti naglasak na prijedlog i pridružiti ga s riječju kako je i pravilo u slovačkom, nego će naglasak staviti na riječ nakon prijedloga. Ova je hipoteza potvrđena jer je čak 40% govornika

(Tablica 9) imalo poteškoće s naglaskom na prvom slogu kada se jednosložni prijedlog nalazi ispred riječi i to u primjeru 'na klavíri gdje je govornik prve i treće godine preddiplomskoga studija stavio naglasak na drugi slog u riječi – na kla'víri. Ostala su dva govornika druge i četvrte godine studija napravila pogrešku u primjeru 'po Slovensku 'po slovensky gdje su jedan i drugi stavili naglasak na riječ, umjesto da su stavili naglasak na jednosložni prijedlog i pridružili ga s riječju – po 'Slovensku po 'slovensky.

Tablica 9. Naglasne poteškoće kod studenata svih godina studija

Hipoteza	Prva godina	Druga godina	Treća godina	Četvrta godina	Peta godina
govornici će imati poteškoća sa slovačkim naglaskom na prvom slogu kada se jednosložni prijedlog nalazi ispred riječi	Jedan govornik: na kla'víri	Jedan govornik: po 'Slovensku po 'slovensky	Jedan govornik: na kla'víri	Jedan govornik: po 'Slovensku po 'slovensky	/

Šestom se hipotezom pretpostavljalo da će govornici na riječima koje u hrvatskome imaju naglasak na drugom slogu, izgovarati isti naglasni obrazac i u slovačkome (naprimjer sk. *kultúra, gitara*), što će ponekad biti slučaj i kod trosložnih i višesložnih riječi (naprimjer sk. *divadlo, archivár, každopádne, kormidelník*). Kako je i ranije navedeno, u slovačkom je naglasak uvijek na prvom slogu. Ova je hipoteza također potvrđena s obzirom na to da je 40% govornika imalo poteškoće s naglaskom na prvom slogu (Tablica 10). Primjerice, govornik je prve i pete godine studija u sintagmi *devätnásteho storočia* stavio naglasak na drugi slog pridjeva – *de'vätnásteho*, umjesto na prvi – *'devätnásteho*. Osim navedenog primjera, govornik pete godine diplomskoga studija također je stavio naglasak na drugi slog u riječi *Babetta* (*Ba'betta* umjesto *'Babetta*) i *živote* (*ži'vote* umjesto *'živote*). Oba su govornika treće godine preddiplomskoga studija također imala poteškoća s naglaskom na prvom slogu – *via'cerých* umjesto *'viacerých*, *oto'číte sa* umjesto *'otočíte sa*, *mece'náši* umjesto *'mecenáši*, *nav'stivil* umjesto *'navštivil*, *Ba'betta* umjesto *'Babetta*. Iz ovih se primjera može pretpostaviti da su govornici treće godine preddiplomskoga studija većinom griješili kod riječi kojima se dugi samoglasnik ne nalazi na prvom slogu te je do pogreške u naglasku vjerojatno došlo zbog toga što su se koncentrirali na to da pravilno izgovore dugi samoglasnik i time napravili pogrešku u naglasku koji je stavljen na krivi slog.

Tablica 10. Naglasne poteškoće kod studenata svih godina studija

Hipoteza	Prva godina	Druga godina	Treća godina	Četvrta godina	Peta godina
govornici će na riječima koje u hrvatskome imaju naglasak na drugom slogu, izgovarati isti naglasni obrazac i u slovačkome	Jedan govornik: de'vătńásteĥo	/	via'cerých oto'číte sa mece'náši nav'stívil Ba'beta	/	Jedan govornik: de'vătńásteĥo Ba'beta ži'vote

Posljednja je hipoteza vezana za spontani govor. Očekivalo se da će govornici u spontanom govoru više griješiti nego pri čitanju teksta. Kod svih je govornika u spontanome govoru primjetan utjecaj hrvatskoga jezika, no najveći je utjecaj ipak vidljiv kod govornika prve i treće godine preddiplomskoga studija. Primjerice, govornici prve godine studija koristili su riječi *najljepši, jezik, učimo, studij, bih* itd., a trebali su koristiti *najkrajsí, jazyk, učíme sa, štúdiu, by* itd. Govornici treće godine studija koristili su riječi *još, ću, s pisanjem, stavit, ne, bih, kom, smo, jednog, slovenskog, sam, sebe, moj, naučit* itd., a trebali su koristiti *ešte, budem, s písaním, dať, nie, by, ktorej, sme, jedného, slovenského, som, seba, môj, naučiť sa* itd. Većina je govornika krivo izgovorila riječ *štúdiu* – koristili su hrvatski izraz *studij* ili kombinaciju hrvatskoga i slovačkoga *štúdij*. Osim navedenog primjera, govornici su imali poteškoća i sa sintagmom *diplomové štúdiu* gdje su također koristili hrvatske riječi (*diplomski studij*) ili kombinacije tih dvaju jezika (*diplomský štúdij*), a neki su govornici koristili i riječ *práca* (hrv. rad, posao) umjesto *štúdiu* što je također nepravilno. Osim navedenog, postoji još primjera gdje su govornici koristili riječi koje su, pretpostavlja se, ostvarili preklapanjem znanja iz hrvatskoga i slovačkoga jezika, kao naprimjer *nekedy* umjesto *niekedy* (hrv. nekada), *na samoglasok* umjesto *na samohláskach* (hrv. na samoglasnicima), „...v kom smo prekladali“ umjesto „...v ktorej sme prekladali“ (hrv. „...u kojoj smo prevodili“), „...budem ísť v Bratislavu“ umjesto „...pôjdem do Bratislavy“ (hrv. „...ići ću u Bratislavu“) itd. Navedeni se primjeri mogu povezati s utjecajem hrvatskoga, kao materinskoga, na slovački jezik.

Kod svih je govornika vidljivo da su izgovarali riječi bez umekšavanja (Tablica 11), primjerice *najdete* izgovorili su kao [najdɛtɛ] umjesto [najɟɛɛɟ], *neviem* izgovorili kao [neviem] umjesto [neviem], *študovat'* izgovorili kao [ʃtudɔvat] umjesto [ʃtudɔvac] itd.

Tablica 11. Izgovorne pogreške u spontanome govoru kod studenata svih godina studija

Hipoteza	Prva godina	Druga godina	Treća godina	Četvrta godina	Peta godina
govornici u spontanom govoru više griješiti nego pri čitanju teksta – umekšavanje	[pracovat] [ʃtudovat]	[neviem] [pracovat]	[ʃtudovat] [dalej] [pokratʃovat] [neviem]	[povedat] [najdete]	[hovorit] [laxko] [najdete]

Svi su govornici, kako i u prijašnjim zadacima, tako i u spontanom govoru, skraćivali slovačke duge samoglasnike. Primjerice, pridjev *zaujímavý* govornici su većinom izgovarali kratko [zaujimavi] umjesto dugo [zauji:mavi:]. Konkretno je s ovim pridjevom gotovo polovica govornika imala poteškoća u naglasku te su umjesto na prvi slog – 'zaujímavý, naglasak stavili na treći – zau'jímavý. Posljednja je hipoteza također potvrđena jer rezultati pokazuju da su svi govornici više griješili u spontanom govoru nego u čitanju.

Osim navedenih izgovornih i naglasnih pogrešaka, pojavljivale su se i ostale pogreške kod govornika, primjerice upotrebljavali su pogrešne nastavke za padeže, kao naprimjer *s ňom* umjesto *s ňou*. Iz ovog se primjera također može zaključiti da je prisutan utjecaj hrvatskoga na slovački, iz razloga što su govornici upotrijebili hrvatski nastavak za instrumental jednine ženskoga roda *-om*, dok je u slovačkom nastavak za instrumental jednine ženskoga roda *-ou*. Još neki primjeri pogrešne upotrebe padežnog nastavka kod govornika su „*Mám rada všetký učitelia*“ gdje je govornik upotrijebio nominativ množine *všetký učitelia* umjesto akuzativ množine *všetkých učiteľov*. Isto tako u primjeru *na diplómovom štúdie* govornik je upotrijebio pogrešni padežni nastavak za lokativ jednine riječi *štúdium (-e)*, a pravilni nastavak je *-u*.

Pogreške su bile vidljive i u upotrebi prijedloga gdje su govornici primjerice rekli *po učebnici* (hrv. po udžbeniku), a pravilno bi trebalo reći *podľa učebnice* (hrv. prema udžbeniku). Isto tako u primjeru „*pôjdem v Bratislavu do letnej školy SAS*“ pogrešno su upotrebljena oba prijedloga, pravilno bi trebalo biti „*pôjdem do Bratislavy na letnú školu SAS*“. Više je pogrešaka s prijedlozima i nastavcima za padeže vidljivo kod govornika nižih godina studija, što je i očekivano s obzirom na njihov stupanj poznavanja jezika.

Bilo je pogrešaka i u tvorbi superlativa od pridjeva *peknyý*. U slovačkom, kao i u hrvatskom kod nekih pridjeva pri stupnjevanju dolazi do promjene osnove. Takav je slučaj i s pridjevom *peknyý*. Pravilan superlativ navedenog pridjeva je *najkrajší*, a jedan je govornik rekao *najpeknejší*.

Svi su govornici u svom spontanom govoru koristili riječi koje postoje u slovačkome jeziku, ali su kontekstualno neprikladno korišteni. Primjerice, govornik prve godine preddiplomskoga studija je rekao dio rečenice „...*nie po nejakým iným materiály*“ koji osim pogrešne upotrebe padežnog nastavka i prijedloga sadrži i slovačke riječi koje se u navedenom primjeru ne koriste. Pravilno bi dio rečenice trebao glasiti: „...*nie podľa niektorých ďalších materiálov*“. Sljedeći je primjer rečenica „*O štúdiu slovenčiny môžem povedať ešte dobre*“ gdje je govornik krivo upotrijebio riječ *ešte* koja u prijevodu znači *još* te bi rečenica u prijevodu bila „*O studiju slovačkoga mogu reći još dobro*“, a iz konteksta se može zaključiti da je govornik sadržajno namjeravao reći: „*O štúdiu slovenčiny môžem povedať len dobre*“ što bi u prijevodu značilo „*O studiju slovačkoga mogu reći samo dobro*“. S obzirom da se rad bazira na fonološkom i naglasnom sustavu hrvatskoga i slovačkoga jezika, neće biti predložene vježbe za ostale navedene pogreške koje su se pojavljivale kod studenata, nego samo za fonološke i naglasne.

11 Metodička komponenta rada

11.1 Vježbe za ispravljanje izgovora i naglasaka

U ovom će se poglavlju prikazati prijedlog vježbi za ispravljanje izgovora i naglasaka u slovačkome jeziku. Predlažu se vježbe za izgovor glasa *h* [ɦ], vježbe za izgovor glasova [ɟ], [c], [ɲ] kada vrijedi pravilo da se glasovi [d], [t], [n] ispred [ɛ], [i], [i:], [jɛ], [ja], [ju] izgovaraju kao [ɟ], [c], [ɲ]¹⁶ i vježbe za naglasak kod dvosložnih, trosložnih i četverosložnih riječi te kod jednosložnih prijedloga koji se nalaze ispred dvosložnih i trosložnih riječi.

11.1.1 Vježba 1: Izgovor glasa *h* [ɦ]

1. *Počuvajte a potom opakujte logatomy.*

- hú [ɦu:] hú [ɦu:] hú [ɦu:] hú [ɦu:]
- hó [ɦo:] hó [ɦo:] hó [ɦo:] hó [ɦo:]
- há [ɦa:] há [ɦa:] há [ɦa:] há [ɦa:]
- hé [ɦɛ:] hé [ɦɛ:] hé [ɦɛ:] hé [ɦɛ:]
- hí [ɦi:] hí [ɦi:] hí [ɦi:] hí [ɦi:]

2. *Počuvajte a potom opakujte slová.*

heslo [ɦɛslo]

herečka [ɦɛrɛʃka]

hebrejský [ɦɛbrejski:]

hertz [ɦɛrtz]

hmla [ɦmla]

hydínár [ɦijina:r]

hra [ɦra]

hlavné [ɦlavne:]

3. *Počuvajte a potom opakujte vety.*

Heslo pre tento trezor je 4385.

Herečka spáchala samovraždu.

Hebrejský jazyk sa vyučuje na Filozofickej fakulte v Záhrebe.

Hertz je hlavná jednotka kmitočtu v sústave SI.

Hmla sa dvíha.

---

¹⁶ Prema Grčević (2013) glas [l] ispred [ɛ], [i], [i:], [jɛ], [ja], [ju] može biti "polumek" [ʎ], tj. samo djelomično umekšan (palataliziran), ali u slovačkoj se govornoj praksi u ovoj poziciji često zamjenjuje i realizira kao tzv. "tvrdi" alveolarni suglasnik l [l]. Iz toga razloga nisu napisane vježbe za glas [l] s obzirom na to da se sve više primjenjuje da za glas [l] ne vrijedi pravilo kao i za glasove [d], [t], [n] kada se nađu ispred [ɛ], [i], [i:], [jɛ], [ja], [ju], odnosno da se glas [l] ne umekšava ispred navedenih samoglasnika i dvoglasnika.

Hydinár chová sliepky, kačice a podobne.

Hra je činnosť na zábavu.

Hlavné mesto Slovenska je Bratislava.

4. Počúvajte a potom opakujte slová.

oheň [ohɛɲ]

nahlas [naɦlas]

alkohol [alkohol]

vlha [vlɦa]

pohľadnica [pohɦadnitsa]

vyhrať [viɦrac]

odohrať [odohrac]

rozhovor [rozɦovor]

5. Počúvajte a potom opakujte slová.

Za ňu by vložil ruku do ohňa.

Prečítajte nahlas tento text, prosím.

Alkohol pije čoraz viac mladých ľudí.

Vlha je žltó-čierny vták žijúci v listnatých lesoch.

Pohľadnicu môžete poslať komukoľvek chcete.

Ľudia boli prekvapení mužom, ktorý vyhral vo voľbách.

Modrić odohral posledný zápas veľmi dobre.

Má s ním milé rozhovory.

Nastavni sat 1:

1. Cilj: uvježbavati percepciju (slušnu) i produkciju pravilnoga izgovora glasa [ɦ].
Studenti imaju poteškoća u izgovoru glasa [ɦ] te ga izgovaraju kao [x] koji je manje napet od glasa [ɦ]. Kako bi se postigao pravilan izgovor glasa [ɦ], potrebno je napeti izgovor, odnosno staviti glas [ɦ] u okruženje s napetim glasovima te ga staviti na početak riječi.
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, vježba se pravilan izgovor glasa h [ɦ] pomoću logatoma¹⁷ i značenjskih riječi.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.

---

¹⁷ pod logatomima se podrazumijeva višečlani niz od istovrsnih slogova kombinacije CV ili VC

5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor studentima podijeli nastavni materijal na kojem se nalaze dva zadatka vezana za izgovor glasa *h* [h]. U prvom su zadatku navedeni logatomi s glasom [h], a u drugom su navedene riječi koje sadrže glas [h] na početku riječi. Studenti prvo samostalno proučavaju materijal, a zatim profesor započinje puštati zvučni zapis materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu rješavati dva zadatka. Profesor najprije pušta prvi zvučni zapis koji sadrži logatome tri puta, a zatim ispočetka pušta jedan po jedan dio (a-e) te studenti grupno moraju ponoviti svaki dio nakon što ga jednom odslušaju. Nakon grupnog, prelazi se na individualni rad gdje profesor ponovno pušta jedan po jedan dio zvučnog zapisa te svaki student zasebno nakon što ga profesor prozove, mora pravilno izgovoriti logatome koje je čuo. Ako dođe do pogrešaka u izgovoru glasa [h] profesor će ih ispraviti, ponovno pustiti zapis te će u tom slučaju student/i ponovno izgovarati glas [h] sve dok ne bude pravilno izgovoren. Nakon što studenti svladaju prvi zadatak prelazi se na drugi koji sadrži riječi sa glasom [h] na početnoj poziciji radi postizanja veće napetosti. Kao i u prijašnjem zadatku, profesor najprije pušta zvučni zapis s riječima tri puta, a zatim ispočetka jednu po jednu riječ koju zatim studenti grupno ponavljaju. Ako nije bilo pogrešaka u izgovoru glasa [h] kod grupnog ponavljanja, prelazi se na individualni rad gdje svaki student ponavlja jednu po jednu riječ koju je čuo. Ukoliko tada dođe do pogrešnog izgovora glasa [h], profesor će pravilno izgovoriti glas, zatim ponovno pustiti zapis te tražiti od studenta da ponovi onoliko puta koliko je potrebno da se pravilno izgovori glas [h] u riječi. Uz pravilan izgovor glasa koji se ispravlja, neophodno je staviti ga u surječje, tj. izgovoriti ga u značenjskoj riječi te u kasnijoj fazi, u rečenicu. Također, profesor upućuje studente da stave ruku na prednji dio vrata u kojem mogu osjetiti laringalnu aktivnost prilikom izgovora glasa [h]. Pretpostavlja se da će na taj način biti svjesniji razlike između izgovora glasova [x] i [h]. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati svim studentima da si međusobno zadaju riječi koje zatim jedan po jedan student mora ponoviti i pravilno izgovoriti. Naravno, riječi trebaju sadržavati glas [f] na početnoj poziciji. (5 min)

Nastavni sat 2:

1. Cilj: ponavljanje izgovora glasa [f] u logatomima i značenjskim riječima s glasom [f] na početnoj poziciji te daljnje usvajanje pravilnog izgovora glasa [f] pomoću rečenica.
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, ponavlja se pravilan izgovor glasa h [f] pomoću logatoma i značenjskih riječi te se vježba pravilan izgovor glasa [f] na primjeru rečenica.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor upućuje studente da izvade nastavni materijal s prethodnoga sata te im napominje da će se ovaj nastavni sat odnositi na ponavljanje naučenog te da će na današnjem nastavnom satu vježbati izgovor glasa h [f] u rečenicama. S obzirom na to da se radi o ponavljanju, studentima su prva dva zadatka poznata, no profesor im zadaje da samostalno pročitaju i treći zadatak koji će se danas također odraditi. Nakon što studenti pročitaju zadatak, profesor započinje puštati zvučni zapis poznatog materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu ponoviti zadaci s prethodnog sata te će se odraditi i treći zadatak koji sadrži rečenice sa glasom [f] na početku. Profesor najprije pušta prvi zvučni zapis koji sadrži logatome od početka do kraja, a zatim pušta jedan po jedan dio te studenti individualno ponavljaju svaki dio nakon što ga jednom odslušaju. Ako dođe do pogrešaka u izgovoru glasa [f] profesor će ponovno pustiti zapis te će u tom slučaju student/i ponovno izgovarati glas [f] sve dok ne bude pravilno izgovoren. Nakon što studenti ponove prvi zadatak prelazi se na drugi koji rade po istom principu s prethodnog sata. Ako nije bilo pogrešaka u izgovoru

glasa [h̥] kod ponavljanja, prelazi se na treći zadatak koji je studentima nepoznat. Ukoliko je došlo do pogreške prilikom ponavljanja, student mora ponovno ponavljati riječ dok ju pravilno ne izgovori i tek onda može prijeći na sljedeći zadatak. Nakon ponavljanja riječi, prelazi se na vježbanje izgovora glasa [h̥] u rečenicama. Za ovaj će zadatak profesor pustiti zvučni zapis svih rečenica, a zatim jednu po jednu te tražiti od studenata da najprije grupno, a zatim individualno ponove što su čuli. Ukoliko tada dođe do pogrešnog izgovora glasa [h̥], profesor će ponovno pustiti zapis te bi student trebao ispravno ponoviti rečenicu. Također, profesor ih upućuje da stave ruku na prednji dio vrata u kojem mogu osjetiti laringalnu aktivnost prilikom izgovora glasa [h̥]. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati svim studentima da smisle jednu ili dvije rečenice koje sadrže glas [h̥] na početnoj poziciji u riječi te ih nakon toga moraju pravilno izgovoriti. (10 min)

Nastavni sat 3:

1. Cilj: ponavljanje izgovora glasa [h̥] u riječima i rečenicama s glasom [h̥] na početnoj poziciji te daljnje usvajanje pravilnog izgovora glasa [h̥] pomoću riječi s glasom [h̥] na središnjoj poziciji.
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, ponavlja se pravilan izgovor glasa h [h̥] pomoću riječi i rečenica s glasom [h̥] na početnoj poziciji te se vježba pravilan izgovor glasa [h̥] pomoću riječi s glasom [h̥] na središnjoj poziciji.
3. Oblici rada: grupno i individualno
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor upućuje studente da izvade nastavni materijal s prethodnoga sata te im napominje da će se ovaj nastavni sat odnositi na ponavljanje naučenog te da će na današnjem nastavnom satu vježbati izgovor glasa h [h̥] u riječima gdje se glas [h̥] nalazi na središnjoj poziciji. Profesor im zadaje da samostalno pročitaju i četvrti zadatak koji će se danas odraditi. Nakon što studenti pročitaju zadatak, profesor započinje puštati zvučni zapis poznatog materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu ponoviti zadaci s prethodnog sata te će se odraditi i četvrti zadatak koji sadrži riječi sa glasom [h̥] u sredini. Ponavljaju se riječi i rečenice s početnom pozicijom glasa [h̥]. Ako nije bilo pogrešaka u izgovoru glasa [h̥] kod ponavljanja, prelazi se na četvrti zadatak koji je studentima nepoznat. Za ovaj će zadatak profesor pustiti zvučni zapis svih riječi, a zatim jednu po jednu te tražiti od studenata da najprije grupno, a zatim individualno ponove što su čuli. Ukoliko tada dođe do pogrešnog izgovora glasa [h̥], profesor će ponovno pustiti zapis te bi student trebao ispravno ponoviti rečenicu. Također, profesor ih upućuje da stave ruku na prednji dio vrata u kojem mogu osjetiti laringalnu aktivnost prilikom izgovora glasa [h̥]. Oni koji su svladali izgovor u četvrtom zadatku, mogu najprije pročitati u sebi peti zadatak, a zatim se pripremiti na izgovor. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor započeti peti zadatak na način da će pustiti zvučni zapis studentima te od njih grupno tražiti da ponove rečenicu koju su čuli. (5 min)

Nastavni sat 4:

1. Cilj: utvrditi izgovor glasa [h̥] u riječima i rečenicama s glasom [h̥] na početnoj poziciji i daljnje usvajanje pravilnog izgovora riječi i rečenica s glasom [h̥] na središnjoj poziciji.
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, utvrđivanje naučenog i daljnje usvajanje pravilnog izgovora.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor napominje studentima da će se ovaj nastavni sat odnositi na utvrđivanje naučenog te da će na današnjem nastavnom satu nastaviti vježbati zadatak koji su započeli na prethodnom satu. Nakon što je profesor objasnio studentima današnji nastavni sat, započinje puštati zvučni zapis poznatog materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu utvrditi naučeno te će se odraditi i peti zadatak koji su započeli raditi na prethodnom satu. Utvrđuju se se riječi i rečenice s početnom pozicijom glasa [f]. U ovoj se fazi već očekuje da studenti nemaju poteškoća u izgovoru riječi i rečenica s glasom [f] na početnoj poziciji, te se nakon utvrđivanja prelazi se na ponavljanje riječi i rečenica s glasom [f] na središnjoj, manje optimalnoj poziciji. Ako nije bilo pogrešaka u ponavljanju riječi, prelazi se na rečenice te će za ovaj zadatak profesor pustiti zvučni zapis jedne po jedne rečenice te tražiti od studenata da individualno ponove što su čuli. Ukoliko tada dođe do pogrešnog izgovora glasa [f], profesor će ponovno pustiti zapis te bi student trebao ispravno ponoviti rečenicu. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati studentima da osmisle tri rečenice, gdje jedna rečenica sadrži inicijalnu riječ s glasom [f] na početnoj poziciji, druga sadrži riječ s glasom [f] na središnjoj poziciji, a treća sadrži dvije riječi s glasom [f] na početnoj i središnjoj poziciji. Od njih će tražiti da na sljedećem satu usmeno izgovore rečenice koje su osmislili. (10 min)

Nastavni sat 5:

1. Cilj: utvrditi izgovor glasa [f] u riječima i rečenicama s glasom [f] u središnjoj poziciji.
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, utvrđivanje naučenog.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor upućuje studente da je ovo sat ponavljanja odnosno utvrđivanja naučenog te da će na današnjem nastavnom satu odraditi i zadatak koji su studenti dobili jučer na kraju sata. Nakon što je profesor objasnio studentima današnji nastavni sat, započinje puštati zvučni zapis poznatog materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu utvrditi naučeno te će se odraditi i zadatak koji su studenti dobili na prethodnom satu. Utvrđuju se riječi i rečenice sa središnjom pozicijom glasa [f]. U ovoj se fazi već očekuje da studenti nemaju poteškoća u izgovoru riječi i rečenica s glasom [f] na početnoj poziciji, no ukoliko dođe do pogrešnog izgovora glasa [f] na središnjoj poziciji, profesor će ponovno pustiti zapis te bi student trebao ispravno ponoviti riječ ili rečenicu. Nakon ponavljanja, prelazi se na zadatak koji su studenti dobili na kraju prethodnog sata, a to je osmišljavanje triju rečenica, u kojima jedna rečenica sadrži riječ s glasom [f] na početnoj poziciji, druga sadrži riječ s glasom [f] na središnjoj poziciji, a treća sadrži dvije riječi s glasom [f] na početnoj i središnjoj poziciji. Profesor proziva jednog po jednog studenta da pročita svoje rečenice i pri tome pažljivo prati izgovor glasa [f]. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati da svaki student pročita po jednu rečenicu od kolege koja sadrži glas [f]. (5 min)

11.1.2 Vježba 2: Izgovor glasova [j], [c], [ɲ], [ʎ] kada vrijedi pravilo da se glasovi [d], [t], [n], [l] ispred [ɛ], [i], [i:], [jɛ], [ja], [ju] izgovaraju kao [j], [c], [ɲ], [ʎ]

1. Počúvajte a potom opakujte slová (de [jɛ] di [ji] dí [ji:] dia [jja] die [jje] diu [ju]).

- ded, deň, dejiny, detský, desať, ideme, sedem, zlodej, nádej, pondelok
- divadlo, divák, divina, divočina, div, hladina, rodičia, jediný, chodiť, sadiť
- dívať sa, mladík, vidím, vidíš, vidí, vidíme, chodím, chodíš, chodí, chodíme
- diaľka, diaľnica, diaľkar, vedia, vedia
- dielo, dievča, poschodie, rozdiel, sedieť
- hadiu niečo

2. Počúvajte a potom opakujte slová (te [cɛ] ti [ci] tí [ci:] tia [cja] tie [cje] tiu [ciu]).

- telo, tenko, tebe, tešiť sa, teplo, stena, učiteľ, otec, priateľka, cestujete
- tisíc, ticho, tísnuť, tikať, tis, angličtina, platiť, potichu, kytica, zistiť
- tíšina, tíšiť, tretí, hodnotí, platím, platiš, platí, platíme, zistím, zistí
- tiahly, tiahnuť, tiapať, platia, chutia
- tiež, námestie, šťastie, tretie, letieť
- kohútiu

3. Počúvajte a potom opakujte slová (ne [nɛ] ni [ni] ní [ni:] nia [nja] nie [nje] niu [niu]).

- než, nechat', nemám, neznámy, nevieme, hned', pekne, hodne, verejne, konečne
- nič, nikdy, nikto, nič, nijaký, pani, kniha, oni, v spálni, hranica
- nížina, nízko, zvoním, zvoníš, zvoní, zvoníme, slovník, pracovník, poník, denník
- peniaz, vinia, zvonja, vymenia sa, slnia sa
- nie, niekto, nielen, vyučovanie, koniec
- umeniu

Nastavni sat 1:

1. Cilj: slušati i vježbati izgovor glasa [j] kada vrijedi pravilo da se glas [d] ispred [ɛ], [i], [i:], [jɛ], [ja], [ju] izgovara kao [j].
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, vježba se izgovor glasa [j] s obzirom na ranije navedeno pravilo.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor studentima podijeli nastavni materijal na kojem se nalaze 3 zadatka. Na današnjem će se satu vježbati samo prvi zadatak. U prvom su zadatku navedene riječi u kojima se nalazi glas [d] ispred glasova [ɛ], [i], [i:], [jɛ], [ja], [ju]. Studenti prvo samostalno proučavaju materijal, a zatim profesor započinje puštati zvučni zapis materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu rješavati jedan zadatak. Profesor pušta zvučni zapis koji sadrži riječi u kojima se nalazi glas [d] ispred glasova [ɛ], [i], [i:], [jɛ], [ja], [ju] i to na način da najprije pušta tri puta prvi niz riječi s glasom [d] ispred [ɛ]. Nakon što pusti prvi niz riječi, pušta ponovno isti niz, ali jednu po jednu riječ te studenti grupno moraju ponoviti svaki dio nakon što ga čuju. Nakon grupnog, prelazi se na individualni rad gdje profesor ponovno pušta jednu po jednu riječ iz prvog niza te svaki student zasebno nakon što ga profesor prozove, mora pripaziti na ranije navedeno pravilo te na taj način i pravilno izgovoriti glas [d] ispred [ɛ]. Ako dođe do pogrešaka u izgovoru glasa [d] ispred [ɛ], profesor će im napomenuti da se radi o pravilu umekšavanja glasova te im ponovno pustiti zapis i zatim će studenti

pravilno ponoviti riječ. Nakon što studenti svladaju prvi niz riječi prelazi se na drugi koji sadrži riječi s glasom [d] ispred [i]. Kao i u prijašnjem zadatku, profesor najprije pušta zvučni zapis s riječima do kraja tri puta, a zatim ispočetka jednu po jednu riječ koju zatim studenti grupno ponavljaju. Ako nije bilo pogrešaka u izgovoru glasa [d] ispred [i] kod grupnog ponavljanja, prelazi se na individualni rad gdje svaki student ponavlja jednu po jednu riječ koju je čuo. Ukoliko tada dođe do pogrešnog izgovora glasa [d] ispred [i], profesor će im ponovno napomenuti pravilo, a zatim pustiti zapis te tražiti od studenta da ponovi riječ. Nakon svladavanja drugog niza riječi, prelazi se na treći niz koji sadrži riječi s glasom [d] ispred [i:]. Vježba je po istom principu kao i prošle dvije. Nakon samoglasnika ispred glasa [d], prelazi se na dvoglasnike [jɛ], [ja], [ju]. Kao i u prijašnjim vježbama, profesor najprije pušta cijeli niz riječi , a zatim svaku riječ zasebno s glasom [d] ispred [ja], nakon toga riječi s glasom [d] ispred [jɛ] i na kraju ispred [ju]. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati svim studentima da smisle rečenicu koja sadrži riječ s glasom [d] ispred [ɛ], [i], [i:], [jɛ], [ja], [ju], zatim jedan po jedan student mora pročitati svoju rečenicu i pri tome pripaziti na postojeće pravilo. (10 min)

Nastavni sat 2:

1. Cilj: ponavljanje izgovora glasa [ɟ]; slušanje i vježbanje izgovora glasa [c] kada vrijedi pravilo da se glas [t] ispred [ɛ], [i], [i:], [jɛ], [ja], [ju] izgovara kao [c].
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, vježba se izgovor glasa [c] s obzirom na ranije navedeno pravilo.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor upućuje studente da izvade nastavni materijal s prethodnog sata. Na današnjem će se satu vježbati drugi zadatak. Profesor im napominje kako će prije vježbanja novog zadatka jednom ponoviti riječi s prethodnoga sata s glasom [d].

Studenti prvo samostalno proučavaju materijal, a zatim profesor započinje puštati poznati zvučni zapis materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu ponoviti zadatak s prethodnog sata te će se rješavati i novi zadatak s glasom [t] ispred glasova [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu]. Prvo je na redu ponavljanje te profesor pušta zvučni zapis (jednu po jednu riječ iz niza) koji sadrži riječi u kojima se nalaze glas [d] ispred glasova [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu]. Studenti individualno moraju na isti način kao i na prethodnom satu ponoviti riječi koje su čuli. Ako dođe do pogrešaka u izgovoru, studenti će ponovno pravilno ponoviti riječ. Nakon što studenti ponove riječi s prethodnog sata, prelazi se na novi zadatak s glasom [t] ispred glasova [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu]. Profesor najprije pušta prvi niz riječi s glasom [t] ispred [ɛ] do kraja tri puta, a zatim ispočetka jednu po jednu riječ koju zatim studenti grupno ponavljaju. Ako nije bilo pogrešaka u izgovoru glasa [t] ispred [ɛ] kod grupnog ponavljanja, prelazi se na individualni rad gdje svaki student ponavlja jednu po jednu riječ koju je čuo. Ukoliko tada dođe do pogrešnog izgovora glasa [t] ispred [ɛ], profesor će im ponovno napomenuti pravilo, a zatim pustiti zapis te tražiti od studenta da ponovi riječ. Nakon svladavanja prvog niza riječi, prelazi se na niz koji sadrži riječi s glasom [t] ispred [i], zatim na niz riječi s glasom [t] ispred [i:], a nakon toga na niz riječi s glasom [t] ispred dvoglasnika [iɛ], [ia], [iu]. Vježbe se provode po uzoru na prethodne, studentima već poznate. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati svim studentima da smisle rečenicu koja sadrži riječ s glasom [t] ispred [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu], zatim jedan po jedan student mora pročitati svoju rečenicu i pri tome paziti na postojeće pravilo. (10 min)

Nastavni sat 3:

1. Cilj: ponavljanje izgovora glasova [ɟ] i [c]; slušanje i vježbanje izgovora glasa [n] kada vrijedi pravilo da se glas [n] ispred [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu] izgovara kao [ɲ].
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, vježba se izgovor glasa [n] s obirom na ranije navedeno pravilo.

3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor upućuje studente da izvade njima već poznati nastavni materijal s prethodnog sata. Na današnjem će se satu vježbati treći zadatak. Profesor im napominje kako će prije vježbanja novog zadatka jednom ponoviti riječi s prethodnih satova s glasovima [d] i [t]. Studenti prvo samostalno proučavaju materijal, a zatim profesor započinje puštati poznati zvučni zapis materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će dijelu ponoviti zadatke s prethodnih satova te će se rješavati i treći zadatak s glasom [n] ispred glasova [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu]. Prvo je na redu ponavljanje te profesor najprije pušta zvučni zapis (jednu po jednu riječ iz niza) s glasom [d] ispred [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu], a zatim s glasom [t]. Studenti individualno moraju na isti način kao i na prethodnom satu ponoviti riječi koje su čuli. Ako dođe do pogrešaka u izgovoru, studenti će ponovno pravilno ponoviti riječ. Nakon što studenti ponove riječi s prethodnih satova, prelazi se na novi zadatak s glasom [n] ispred glasova [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu]. Profesor najprije pušta prvi niz riječi s glasom [n] ispred [ɛ] do kraja tri puta, a zatim ispočetka jednu po jednu riječ koju zatim studenti grupno ponavljaju. Ako nije bilo pogrešaka u izgovoru glasa [n] ispred [ɛ] kod grupnog ponavljanja, prelazi se na individualni rad gdje svaki student ponavlja jednu po jednu riječ koju je čuo. Ukoliko tada dođe do pogrešnog izgovora glasa [n] ispred [ɛ], profesor će im ponovno napomenuti pravilo, a zatim pustiti zapis te tražiti od studenta da ponovi riječ. Nakon svladavanja prvog niza riječi , prelazi se na niz koji sadrži riječi s glasom [n] ispred [i], zatim na niz riječi s glasom [n] ispred [i:], a nakon toga na niz riječi s glasom [n] ispred dvoglasnika [iɛ], [ia], [iu]. Vježbe se provode po uzoru na prethodne, studentima već poznate. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati svim studentima da smisle rečenicu koja sadrži riječ s glasom [n] ispred [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu], zatim jedan po jedan

student mora pročitati svoju rečenicu i pri tome pripaziti na postojeće pravilo. (10 min)

11.1.3 Vježba 3: Naglasak na dvosložnim riječima

1. Počuvajte a potom opakujte logatomey.

'nana

'sisi

'lulu

'pepe

'gogo

2. Počuvajte a potom opakujte slova.

'noha

'strojček

'látka

'strecha

'hrozno

'volant

'taška

'kostol

'kohút

'slovník

Nastavni sat 1:

1. Cilj: uvježbavati percepciju i produkciju pravilnoga naglasaka u slovačkom jeziku na dvosložnim riječima (logatomi i značenjske riječi). U slovačkom jeziku naglasak uvijek na prvom slogu te se pomoću ove vježbe želi uvesti studente u svladavanje pravilnoga naglasaka kod višesložnih riječi s obzirom na to da u hrvatskom postoji više naglasaka nego u slovačkom te da mjesto naglasaka nije fiksno, odnosno vezano.
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, vježba se pravilan naglasak pomoću logatoma i riječi.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.

6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor studentima podijeli nastavni materijal na kojem se nalaze dva zadatka vezana za naglasak na dvosložnim riječima – logatomima i značenjskim riječima. Studenti prvo samostalno proučavaju materijal, a zatim profesor započinje puštati zvučni zapis materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu rješavati dva zadatka. Profesor najprije pušta prvi zvučni zapis koji sadrži niz logatoma u po tri puta, a zatim ispočetka pušta jedan po jedan logatom te traži od studenata da grupno ponove svaki logatom na način da najprije mumljaju, a zatim izgovore logatom. Prilikom mumljanja i izgovora logatoma, svu pozornost trebaju usmjeriti na mjesto udara, tj. na naglašavanje prvoga sloga te ih se stoga na to upućuje. Nakon grupnog, prelazi se na individualni rad gdje profesor ponovno pušta zvučni zapis jednog po jednog logatoma te svaki student zasebno, nakon što ga profesor prozove, mora pravilno naglasiti logatome koje je čuo. Ako dođe do pogrešaka u naglasku (mjestu, trajanju ili tonu), profesor će ih ispraviti, ponovno pustiti zapis te će u tom slučaju student/i ponoviti logatom. Nakon što studenti svladaju prvi zadatak prelazi se na drugi koji sadrži dvosložne značenjske riječi. Kao i u prijašnjem zadatku, profesor najprije pušta zvučni zapis s riječima tri puta, a zatim ispočetka jednu po jednu riječ koju zatim studenti grupno ponavljaju najprije mumljajući, a zatim izgovaraju riječ. Ako nije bilo pogrešaka u naglasku kod grupnog ponavljanja, prelazi se na individualni rad gdje svaki student ponavlja jednu po jednu riječ koju je čuo. Ukoliko tada dođe do pogreške u naglasku, profesor će ponovno pustiti zapis te tražiti od studenta da ponovi onoliko puta koliko je potrebno da se pravilno stavi naglasak u riječi. Ako se javi poteškoća s ostvarivanjem naglaska na prvome slogu, studentima se savjetuje da pri izgovoru početnoga sloga u riječi ili logatomu pljesnu rukom, što će im olakšati percipciju i produkciju udara na traženom mjestu u riječi. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati svim studentima da smisle jednu rečenicu koja sadrži dvosložnu riječ i zatim ju pročitaju, pritom pazeći na naglasak. (10 min)

11.1.4 Vježba 4: Naglasak na trosložnim riječima

1. Počuvajte a potom opakujte logatome.

'sasasa

'mimimi

'pupupu

'lelele

'gogogo

2. Počuvajte a potom opakujte slova.

'ríbezle

'stolička

'slnečník

'kolotoč

'peračník

'počítač

'varecha

'lavička

'kúpeľňa

'slabika

Nastavni sat 2:

1. Cilj: ponavljanje naglasaka kod dvosložnih riječi; slušanje i vježbanje pravilnog naglasaka na trosložnim riječima (logatomi i značenjske riječi).
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, vježba se pravilan naglasak pomoću logatoma i riječi.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor studentima podijeli nastavni materijal na kojem se nalaze dva zadatka vezana za naglasak na trosložnim riječima – logatomima i značenjskim riječima. Također im napominje da će na današnjem satu prije obrade novoga materijala ponoviti dvosložne riječi s prethodnoga sata. Studenti prvo samostalno proučavaju

novi materijal, a zatim profesor započinje puštati zvučni zapis poznatog materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu ponoviti dvosložne riječi s prethodnog sata i vježbati novi zadaci vezani za naglasak kod trosložnih riječi. Profesor najprije pušta zvučni zapis s dvosložnim značenjskim riječima (jednu po jednu riječ) te traži od studenata da individualno ponove svaku riječ na način da najprije mumljaju, a zatim izgovore riječ. Ako dođe do pogrešaka u naglasku, profesor će ih ispraviti, ponovno pustiti zapis te će u tom slučaju student/i ponoviti riječ. Nakon što studenti ponove zadatak s dvosložnim riječima prelazi se na trosložne riječi. Kao i u prijašnjem zadatku, profesor najprije pušta zvučni zapis s trosložnim logatomima tri puta, a zatim ispočetka jedan po jedan logatom koji zatim studenti grupno ponavljaju najprije mumljajući, a zatim izgovarajući logatom. Ako nije bilo pogrešaka u naglasku kod grupnog ponavljanja, prelazi se na individualni rad gdje svaki student ponavlja jedan po jedan logatom koji je čuo. Ako dođe do pogrešaka u naglasku, profesor će ih ispraviti, ponovno pustiti zapis te će u tom slučaju student/i ponoviti logatom. Nakon obrade trosložnih logatoma, prelazi se na trosložne značenjske riječi, po principu rada s logatomima. Ukoliko prilikom izgovora trosložnih značenjskih riječi dođe do pogreške u naglasku, utoliko će profesor ponovno pustiti zapis te tražiti od studenta da ponovi onoliko puta koliko je potrebno da se pravilno ostvari naglasak u riječi. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati svim studentima da smisle jednu rečenicu koja sadrži trosložnu riječ i zatim ju pročitaju, pritom pazeći na naglasak. (10 min)

11.1.5 Vježba 5: Naglasak na četverosložnim riječima

1. Počuvajte a potom opakujte logatomy.

'mamamama

'lililili

'susususu

'nenenene

'gogogogo

2. Počuvajte a potom opakujte slova.

'lastovička

'palacinky
'chobotnica
'električka
'koľajnice
'nohavice
'umývadlo
'slnečnica
'Snehulienka
'pohotovosť

Nastavni sat 3:

1. Cilj: ponavljanje naglasaka kod dvosložnih i trosložnih riječi; slušanje i vježbanje pravilnog naglasaka na četverosložnim riječima (logatomi i značenjske riječi).
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, vježba se pravilan naglasak pomoću logatoma i riječi.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor studentima podijeli nastavni materijal na kojem se nalaze dva zadatka vezana za naglasak na četverosložnim riječima – logatomima i značenjskim riječima. Također im napominje da će na današnjem satu prije obrade novoga materijala ponoviti dvosložne i trosložne riječi s prethodnih satova. Studenti prvo samostalno proučavaju novi materijal, a zatim profesor započinje puštati zvučni zapis poznatog materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu ponoviti dvosložne i trosložne riječi s prethodnih satova i vježbati novi zadaci vezani za naglasak kod četverosložnih riječi. Najprije se ponavljaju dvosložne i trosložne riječi, odnosno pravilan naglasak kod dvosložnih i trosložnih riječi. Ako dođe do pogrešaka u naglasku, profesor će ih ispraviti, ponovno pustiti zapis te će u tom slučaju student/i ponoviti riječ. Nakon što studenti ponove zadatak s dvosložnim i trosložnim riječima prelazi se na

čtetverosložne riječi. Profesor pušta zvučni zapis s četverosložnim logatomima tri puta, a potom ispočetka jedan po jedan logatom koji zatim studenti grupno ponavljaju najprije mumljajući, a zatim izgovarajući logatom. Ako nije bilo pogrešaka u naglasku kod grupnog ponavljanja, prelazi se na individualni rad gdje svaki student ponavlja jedan po jedan logatom koji je čuo. Ako dođe do pogrešaka u naglasku, profesor će ih ispraviti, ponovno pustiti zapis te će u tom slučaju student/i ponoviti logatom. Nakon obrade četverosložnih logatoma, prelazi se na četverosložne značenjske riječi. Princip je isti kao i s logatomima. Ukoliko prilikom izgovora četverosložnih značenjskih riječi dođe do pogreške u naglasku, profesor će ponovno pustiti zapis te tražiti od studenta da ponovi onoliko puta koliko je potrebno da se pravilno otvari naglasak u riječi. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati svim studentima da smisle jednu rečenicu koja sadrži četverosložnu riječ i zatim ju pročitaju, pritom pazeći na naglasak. (10 min)

11.1.6 Vježba 6: Naglasak na jednosložnim prijedlozima

1. Počuvajte a potom opakujte spojenja.

- 'na stole
- 'pri škole
- 'bez rođičov
- 'pre teba
- 'do zošita
- 'zo stola
- 'vo vlaku
- 'nad ním
- 'so mnou
- 'pod oknom

Nastavni sat 4:

1. Cilj: ponavljanje naglaska kod dvosložnih, trosložnih i četverosložnih riječi; slušanje i vježbanje pravilnog naglaska na jednosložnim prijedlozima. Jednosložni su prijedlozi naglašeni ako se nalaze ispred dvosložnih i trosložnih riječi. Do poteškoća, odnosno pogrešaka u naglasku dolazi kada nakon jednosložnog

prijedloga slijedi trosložna riječ, pa se u izgovoru često naglasak ne prebaci na prijedlog nego se ostvaruje na riječi.

2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, vježba se pravilan naglasak na jednosložnim prijedlozima.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor studentima podijeli nastavni materijal na kojem se nalazi zadatak vezan za naglasak na jednosložnim prijedlozima. Također im napominje da će na današnjem satu prije obrade novoga materijala ponoviti dvosložne, trosložne i četverosložne riječi s prethodnih satova. Studenti prvo samostalno proučavaju novi materijal, a zatim profesor započinje puštati zvučni zapis poznatog materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu ponoviti dvosložne, trosložne i četverosložne riječi s prethodnih satova i vježbati novi zadatak povezan s naglaskom kod jednosložnih prijedloga. Najprije se ponavljaju dvosložne, trosložne i četverosložne riječi, odnosno pravilan naglasak kod navedenih riječi. Ako dođe do pogrešaka u naglasku, profesor će ih ispraviti, ponovno pustiti zapis te će u tom slučaju student/i ponoviti riječ. Nakon što studenti ponove zadatke s dvosložnim, trosložnim i četverosložnim riječima, prelazi se na naglasak kod jednosložnih prijedloga. Profesor pušta zvučni zapis s jednosložnim prijedlozima koji se u materijalu nalaze pokraj dvosložnih i trosložnih riječi tri puta, a zatim zasebno svaki spoj riječi koje onda studenti grupno ponavljaju najprije mumljajući, a zatim ih izgovaraju. Ako nije bilo pogrešaka u naglasku kod grupnog ponavljanja, prelazi se na individualni rad gdje svaki student ponavlja jedan po jedan spoj riječi koji je čuo. Ako dođe do pogrešaka u naglasku, profesor će ih ispraviti, ponovno pustiti zapis te će u tom slučaju student/i ponoviti spoj riječi. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati svim studentima da smisle jednu rečenicu koja sadrži jednosložni prijedlog i dvosložnu/trosložnu riječ i zatim ju pročitaju, pritom pazeći na pravilan naglasak. (10 min)

11.1.7 Vježba 7: Naglasak na tekstu

1. Počúvajte a potom si prečítajte text a davájte pozor na správny prízvuk.

Kaštieľ Betliar

Kaštieľ Betliar sa skrýva uprostred rozsiahleho parku v rovnomennej obci neďaleko Rožňavy na východnom Slovensku. Patrí medzi najkrajšie zachované šľachtické sídla na Slovensku. Jednou z najväčších pozoruhodností kaštieľa je ústredná knižnica. Uchováva vyše 14-tisíc zväzkov najmä teologických, historických, geografických a filozofických diel z 15. až 19. storočia, ktoré boli napísané v 6 rôznych jazykoch¹⁸. (zdroj: Slovakia travel)

Nastavni sat 5:

1. Cilj: ponavljanje naglasaka kod dvosložnih, trosložnih, četverosložnih riječi i naglasaka na jednosložnim prijedlozima; slušanje i čitanje teksta koji sadrži dvosložne, trosložne, četverosložne riječi i jednosložne prijedloge kako bi se usavršio naglasak u rečenicama.
2. Tip sata: obrazovno–funkcionalni, vježba se naglasak na tekstu.
3. Oblici rada: grupno i individualno.
4. Nastavne metode: demonstracija, slušanje, čitanje, razgovor.
5. Nastavna sredstva i pomagala: materijali za rad, prijenosno računalo.
6. Tijek dijela nastavnog sata:

Uvodni dio:

Profesor studentima podijeli novi nastavni materijal na kojem se nalazi tekst. Također im napominje da će na današnjem satu prije obrade novoga materijala ponoviti naglasak kod dvosložnih, trosložnih, četverosložnih riječi i naglasak na jednosložnim prijedlozima s prethodnih satova. Studenti prvo samostalno proučavaju novi materijal, a zatim profesor započinje puštati zvučni zapis poznatog materijala preko prijenosnog računala. (5 min)

Središnji dio:

U središnjem će se dijelu naglasak kod dvosložnih, trosložnih, četverosložnih riječi i naglasak na jednosložnim prijedlozima s prethodnih satova i čitati tekst vezan za naglasak. Prvo je na redu ponavljanje zadatka koji su studentima već poznati (jedan po jedan zadatak). Ako dođe do pogrešaka u naglasku, profesor će

---

¹⁸ Tekst se može koristiti i za vježbanje izgovora za prije navedene vježbe.

ih ispraviti, ponovno pustiti zapis te će u tom slučaju student/i ponoviti. Nakon što studenti ponove, prelazi se na tekst. Profesor pušta zvučni zapis s tekstom, a zatim traži od svakog studenta da individualno pročita cijeli tekst pri tom pazeći na naglasak. Ako dođe do pogrešaka u naglasku, profesor će ih ispraviti, te će u tom slučaju student/i iznova pročitati naglasnu jedinu kod koje su pogriješili. (15 min)

Završni dio:

U završnom će dijelu profesor zadati svim studentima da smisle jednu rečenicu koja sadrži jednu trosložnu i četverosložnu riječ i barem jedan jednosložni prijedlog i dvosložnu/trosložnu riječ. Nakon što smisle rečenicu, trebali bi ju pročitati, pritom pazeći na pravilan naglasak. (10 min)

12 Zaključak

Cilj ovoga rada bio je utvrditi pogreške u izgovoru i naglasku kod studenata Slovačkog jezika i književnosti na svim razinama studija te osmisliti prijedloge vježbi za pravilan izgovor i naglasak slovačkoga jezika temeljenih na analizi snimljenih materijala. Na početku eksperimentalnog dijela rada, postavljeno je sedam pretpostavki koje su provedenim istraživanjem potpuno potvrđene.

Prije provedene analize pretpostavilo se da će studenti nižih godina imati veći broj i širi raspon pogrešaka negoli studenti viših godina, s obzirom na razliku u razini znanja. Nakon detaljno provedene slušne analize i prikaza rezultata, može se zaključiti da su studenti nižih godina studija u većini slučajeva imali veći broj i širi raspon pogrešaka naspram studenata viših godina. Zanimljivim se pokazalo da izgovorna i naglasna točnost i preciznost nije uvijek bila bolja kod studenata viših godina. Primjerice, pokazalo se da su svi govornici imali izgovornih poteškoća s glasovima [ʃ], [c], [ɲ], [ʎ] kada vrijedi pravilo da se glasovi [d], [t], [n], [l] ispred [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu] izgovaraju kao [ʃ], [c], [ɲ], [ʎ], no govornici su prve godine preddiplomskoga studija imali manje pogrešaka u izgovoru od govornika druge godine i govornika treće godine preddiplomskoga studija. Potvrdilo se da je slovački glotalni frikativ *h* [ɦ] svim govornicima predstavljao izgovorne poteškoće te su ga supstituirali za njegov bezvučni parnjak *ch* [x].

Treba napomenuti i to da je kod nekih govornika došlo i do suprotnih izgovornih tendencija, odnosno da su glas [x] supstituirali za glas [ɦ]. Može se pretpostaviti da je do ovoga došlo jer su govornici bili koncentrirani na pravilno izgovaranje slovačkoga glotala te su time pogrešno izgovorili riječi koje su sadržavale glas [x] jer su se nalazile u istom redu s riječima koje su sadržavale glas [ɦ]. Također, pokazalo se da su govornici kratili slovačke duge samoglasnike [i:], [a:], [ɛ:], [ɔ:], [u:], odnosno umjesto njih izgovarali su samoglasnike kratko ili skraćeno. Potvrdilo se i to da su govornici imali izgovornih poteškoća i s brojevima, posebice rednim koje su izgovarali kao glavne te su griješili i u tome što kod brojeva nisu umekšali glas [d] ispred samoglasnika [ɛ] te glas ʦ [c].

Pri naglasnoj analizi, potvrdilo se da su govornici imali poteškoća sa slovačkim naglaskom na prvom slogu riječi te kada se jednosložni prijedlog nalazi ispred riječi gdje je bilo potrebno prebaciti naglasak na prijedlog i izgovoriti prijedlog i riječ kao jednu govornu riječ s naglaskom na prvome slogu (na prijedlogu). Došlo je i do spoznaje da su neki govornici većinom imali poteškoće u naglasku kod riječi kojima se dugi samoglasnik ne nalazi na prvom slogu. Pretpostavlja se da je pogreška nastupila uslijed pravilnoga izgovora dugih samoglasnika.

Naposlijetku, potvrdilo se da su govornici više griješili u spontanome govoru nego pri čitanju teksta. Treba istaknuti da je kod svih govornika bio prisutan utjecaj hrvatskoga jezika, kao materinjeg, na slovački, no ipak u većoj mjeri kod govornika nižih godina studija. Kao i pri čitanju teksta, govornici su u spontanome govoru imali poteškoća s izgovorom slovačkih dugih samoglasnika, glasova koje je potrebno umekšati pri izgovoru radi postojećega pravila te s naglaskom na prvom slogu.

Može se zaključiti da je istraživanje pokazalo određene izgovorne i naglasne poteškoće kod studenata slovačkoga jezika i književnosti te su temeljem analize snimljenih materijala osmišljene i vježbe za pravilan izgovor i naglasak u slovačkome jeziku. Studenti će osmišljene vježbe, odnosno metodički materijal (fonološki usmjeren) moći koristiti kao svojevrsnu pomoć pri učenju slovačkoga kao stranog jezika tijekom studija, ali i pri korekciji izgovora izvan studija. Ovaj je rad pružio prve podatke o izgovornim i naglasnim poteškoćama tijekom studija slovačkoga jezika i književnosti. Budući da nisu česta istraživanja vezana za izgovor i naglasak slovačkoga jezika kod hrvatskih govornika, ovo provedeno istraživanje daje nove mogućnosti za daljnja istraživanja te pruža govorni materijal koji studentima, ali i nastavnicima može poslužiti u ovladavanju slovačkoga jezika.

13 Literatura

1. Babić, S., Moguš, M. (2011). *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V., Znika, M. (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V., Znika, M. (2003). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Barić, E., Lončarić, M., Malić, D., Pavešić, S., Peti, M., Zečević, V., Znika, M. (2005). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Bašić, I. (2018). *AKUSTIČKA ANALIZA OPĆEPRIHVACENOGA HRVATSKOGA I SRPSKOG GOVORA – FORMANTSKA ANALIZA I MJERE FUNDAMENTALNE FREKVENCIJE*. Doktorski rad. Zagreb. Sveučilište u Zagrebu: Filozofski fakultet.
6. Brozović, D. (1991). *Fonologija hrvatskoga književnoga jezika*. U S. Babić, D. Brozović, V. Moguš, S. Pavešić, I. Škarić, & S. Težak, *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* (381-452). Zagreb: HAZU i Nakladni zavod Globus.
7. Brozović, D. (2007). *Fonologija hrvatskoga standardnoga jezika*. U S. Babić, D. Brozović, V. Moguš, S. Pavešić, I. Škarić, & S. Težak, *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* (159-257). Zagreb: Nakladni zavod Globus.
8. Garde, P. (1993). *Naglasak*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Grčević, M. (2013). *Slova i glasovi u slovačkom i hrvatskom književnom jeziku* / U: Sesar, D. (ur.). *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III* (11-24). Zagreb: FF press, Filozofski fakultet.
10. Habijanec, S. (2007). *Naglasak u slovačkom jeziku*. Filozofski fakultet u Zagrebu, pregledni rad. *Govor*, XXIV: str. 129-142.
11. Hanulíková, A., Hamann, S. (2010). *Slovak - Illustrations of the IPA*. Journal of the International Phonetic Association. New York : Cambridge University Press, svezak 40, izdanje 3, 373 -378.
12. Horga, D. i Liker, M. (2016). *Artikulacijska fonetika: Anatomija i fiziologija izgovora*. Zagreb: Ibis grafika d.o.o.
13. Jelaska, Z. (2004). *Fonološki opisi hrvatskoga jezika: Glasovi, slogovi, naglasci*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
14. Landau, E., Lončarić, M., Horga, D., & Škarić, I. (1999). *Croatian*. U IPA, *Handbook of the International Phonetic Association* (str. 66-69). Cambridge: Cambridge University Press.

15. Machata, M. (2017). *Po Slovensku po slovensky*. Zagreb: FF Press. DHSP.
16. Mandić, D. (2007). *Naglasak*. FLUMINENSIA, God. XIX. Br. 1. Str. 77–94.
17. Martinović, B. (2014). *Na putu do naglasne norme – oprimjereno imenicama*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
18. Očenáš, I. (2003). *Fonetika so základmi fonológie a morfológia slovenského jazyka*. Banská Bystrica. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici: Pedagogická fakulta.
19. Sičáková, L. (2002). *Fonetika a fonológia pre elementaristov*. Prešov: Náuka.
20. Silić, J. i Pranjaković, I. (2005). *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
21. Škarić, I. (1991). *Fonetika hrvatskog književnog jezika*. U S. Babić, D. Brozović, V. Moguš, S. Pavešić, I. Škarić, & S. Težak, *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika: nacrti za gramatiku* (17-151). Zagreb: HAZU i Nakladni zavod Globus.
22. Škarić, I. (2007). *Fonetika hrvatskog književnog jezika*. U S. Babić, D. Brozović, V. Moguš, S. Pavešić, I. Škarić, & S. Težak, *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnoga jezika* (15-151). Zagreb: Nakladni zavod Globus.
23. Težak, S., & Babić, S. (2000). *Gramatika hrvatskoga jezika: Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
24. Težak, S., & Babić, S. (2009). *Gramatika hrvatskoga jezika: Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
25. Vukušić, S., Zoričić, I., Grasselli-Vukušić, M. (2007). *Naglasak u hrvatskome književnome jeziku*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Internetski izvori:

1. *Fonologija slovačkoga jezika*.
<https://theta.ffzg.hr/ECTSarhiva/2017/Predmet/Index/5011> (posljednje pristupljeno 1.8.2021).
2. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. *Hrvatski pravopis*. <https://pravopis.hr/> (posljednje pristupljeno 1.8. 2021).
3. *International Phonetic Association*.
<https://www.internationalphoneticassociation.org/content/ipa-vowels> (posljednje pristupljeno 12. srpnja 2021).
4. *Naglasak*. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42786> (posljednje pristupljeno 1. 9. 2021)

5. *O katedri.*

<http://www.ffzg.unizg.hr/zslav/o-katedri-4/> (posljednje pristupljeno 1.8. 2021).

14 Sažetak

Izgovorni i naglasni izazovi tijekom studija slovačkoga jezika i književnosti

Cilj ovog rada sastoji u utvrđivanju poteškoća u izgovoru i naglasku kod studenata slovačkog jezika i književnosti te da se temeljem analize snimljenih materijala osmisli prijedlog vježbi za pravilan izgovor i naglasak slovačkoga jezika. U istraživanju je sudjelovalo desetero studenata (9Ž i 1M) slovačkog jezika i književnosti na Odsjeku za zapadnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, od kojih je pet bilo studenata preddiplomskog studija i pet diplomskog studija. Njihova prosječna dob bila je 22. Ispitivani su materijalom koji je uključivao akustičko snimanje za čije su potrebe čitali kraći tekst na slovačkom, zatim popis odabranih riječi i brojeva, a u posljednjem dijelu snimanja govorili na zadanu temu najmanje dvije minute. Zadaci su sadržavali izgovorne i naglasne zahtjeve slovačkoga jezika. Rezultati pokazuju kako govornici, odnosno studenti slovačkoga jezika i književnosti imaju izgovornih i naglasnih poteškoća u svladavanju slovačkoga jezika, posebice pri izgovoru slovačkoga glotala *h* [ɦ] gdje su ga supstituirali za njegov bezvučni parnjak *ch* [x]. Isto tako su imali poteškoća i pri izgovoru glasova [ʃ], [ç], [ɲ], [ʎ] kada vrijedi pravilo da se glasovi [d], [t], [n], [l] ispred [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu] izgovaraju kao [ʃ], [ç], [ɲ], [ʎ]. Poteškoća su imali i sa slovačkim naglaskom koji je uvijek na prvom slogu te kada se jednosložni prijedlog nalazi ispred riječi gdje je bilo potrebno staviti naglasak na prijedlog i pridružiti ga s riječju.

Ključne riječi: fonološki sustav, izgovor, naglasak, slovački jezik, hrvatski jezik

15 Summary

Pronunciation and stress challenges during the study of Slovak language and literature

The aim of this study is to determine the difficulties in pronunciation and accent faced by students of Slovak language and literature and to design methods for proper pronunciation and accent of the Slovak language based on the analysis of recorded materials. Ten students (9F and 1M) of Slovak language and literature at the Department of West Slavic Languages and Literature of the Faculty of humanities and social sciences in Zagreb participated in the study, five of whom were undergraduate students and five graduate students. Their average age was 22. They were examined with material that included acoustic recording for which they read a short text in Slovak language, then a list of selected words and numbers and in the last part of the recording they spoke on a given topic for at least two minutes. The material contained pronunciation and accent requirements of the Slovak language. The results show that students of Slovak language and literature have pronunciation and accent difficulties in mastering the Slovak language, especially when pronouncing the Slovak glottal *h* [ɦ] where they substituted it for its silent counterpart *ch* [x]. They also had difficulty pronouncing the sounds [j], [c], [ɲ], [ʎ] when the rule is that the sounds [d], [t], [n], [l] ahead of [ɛ], [i], [i:], [iɛ], [ia], [iu] are pronounced as [j], [c], [ɲ], [ʎ]. They also had difficulties with the Slovak accent, which is always on the first syllable, and when the monosyllabic preposition is in front of the word where it was necessary to put the accent on the preposition and associate it with the word.

Key words: phonological system, pronunciation, accent, Slovak language, Croatian language

16 Prilozi

Prilog 1.

ANKETA ZA ISTRAŽIVANJE

1. Prečítajte nasledujúci text.

Hudobná Bratislava

Ak prídete do Bratislavy za kultúrou a zostáva vám pár hodín voľna, môžete sa vybrať na miesta, ktoré sú spojené s jej hudobnou minulosťou a prítomnosťou. Začnite napríklad pri dnešnom sídle prezidenta SR, Grasalkovičovom paláci, v ktorom býval častým hosťom aj Joseph Haydn. Pokračovať môžete na Michalskej ulici, hneď ako prejdete popod Michálsku bránu a otočíte sa tvárou k nej, všimnite si po ľavej strane menší dom. Kedysi v ňom býval Ján Nepomuk Batka, mestský archivár, ktorý zohral významnú úlohu v kultúrnom živote mesta v druhej polovici 19. storočia ako hudobný kritik a organizátor významných hudobných a kultúrnych podujatí. Po Michalskej ulici, ktorú lemujú kaviarničky a reštaurácie, sa dostanete až na Ventúrsku ulicu a na paláci Leopolda de Pauliho nájdete tabuľu, z ktorej sa dozviete, že v roku 1829 koncertoval deväťročný Franz Liszt. Bratislavskí mecenáši sa mu zozbierali na štúdium. Len o niekoľko metrov ďalej tabuľa na Pálffyho paláci oznamuje, že v roku 1762 v ňom ako šesťročný koncertoval Wolfgang Amadeus Mozart. Ludwig van Beethoven navštívil Bratislavu na jeseň roku 1796, v čase zasadnutia Uhorského snemu, aby koncertoval vo viacerých palácoch, napr. v Keglevičovom paláci na Panskej ulici. A možno sa mu páčila aj dcéra grófa Kegleviča – Babetta, ktorú učil hrať na klavíri a venoval jej aj niekoľko skladieb.

(zdroj: Po Slovensku po slovensky, M. Machata)

2. Správne vyslovujte nasledujúce slová a čísla.

- hučať, rozhlas, hmota, námaha, zhromaždenie, preháňať, hrachový, chabnúť, pochúťka, nechže
- zvoní, poník, pani, páni, matkine, krásne spievaš, krásne spevy, onedlho, v spálni, oddelenie, nezanedbateľne
- dikobraz, divadlo, hodina, zlodej, kormidelník, na ľade
- krotiteľ, potichu, tis, pijatika, zlí fidlikanti
- 1956
- 59.
- 100.
- 1 300 025

- 21.
- 3. **Rozprávajte asi 2 minúty o štúdiu slovenčiny (čo si myslíte o štúdiu, čo sam vám na ňom páči/nepáči, chceli by ste pracovať ako prekladateľ/ka alebo ako učiteľ/ka a podobne).**